

ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים 118

ינואר עד יוני 2007

בנק ישראל
מחלקת המחקר

ירושלים, אב התשס"ז אוגוסט 2007

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.

הרופה לצטט רשאי לעשות כן בתנאי שיציין את המקור.

מס' קטלוגי : 3077507118/3
דפוס איילון, ירושלים

חלק א': סקירת ההתפתחויות השוטפות ינואר עד יוני 2007

עיקרי הדברים

לתחילתה של התקופה הנסקרת – המחצית הראשונה של 2007 – הגיע המשק הישראלי עם נתוני רקע טובים מאוד. למרות המלחמה בצפון, שפרצה בקיץ שעבר, צמח התוצר בשנת 2006 בשיעור גבוה, צמיחה שהובלה על ידי היצוא וההשקעה בנכסים קבועים. המדיניות הפיסקלית האחראית והמדיניות המוניטרית המרחיבה תמכו בהמשך הצמיחה המהירה; העודף בחשבון השוטף שיקף את עליית שיעור החיסכון במשק, וגם את הגיאות בשוק ההון ואת היציבות בשווקים הפיננסיים, שמשכו השקעות זרות למשק בהיקף ללא תקדים.

בתקופה הנסקרת התבסס מחזור הצמיחה, ואופיו מצביע על השלב המתקדם שהוא נמצא בו; זאת על פי אינדיקטורים שונים. השימושים המקומיים – בעיקר הצריכה הפרטית וההשקעות – מילאו תפקיד חשוב בהובלת הצמיחה. ההתרחבות החדה של הצריכה הפרטית היא פועל יוצא מהשיפור הניכר בשוק העבודה – שמתבטא ברוב המדדים, ובראש וראשונה בירידת שיעור האבטלה ועליית השכר – וכן מגידול העושר הפרטי, עקב עליית השווי של תיק נכסי הציבור. העלייה בצריכה מניעה את התרחבות ענפי המסחר והשירותים, ולפיכך עשויה להגדיל את הביקוש לעובדים מעוטי השכלה, שרובם מועסקים בענפים האלה. העלייה החדה של ההשקעה בנכסים קבועים – בעיקר מכונות וציוד – מבטאת מעבר לשלב הרחבת יכולת הייצור של המשק. בשלב הראשון של הצמיחה הגדילו היצרנים את התפוקה על ידי הרחבת הניצולת של גורמי הייצור הקיימים, שהתבטאה בעליית הפריז ובירידת עלות העבודה ליחידת תוצר, ללא שינוי ניכר בשיעור האבטלה ובשכר. התייצבות קצב עלייתו של הפריז, ירידה משמעותית בשיעור האבטלה, תוך עלייה של שיעור ההשתתפות בכוח העבודה, ועליית השכר בכל ענפי המשק, תוך התייצבות עלות העבודה ליחידת תוצר, מלמדות על ניצולת גבוהה של גורמי הייצור הקיימים ועל צורך בהגדלתם. ההשקעה הנרחבת בהון פיזי מעידה על ציפיות להמשך התרחבותה של הפעילות היצרנית. כמו כן היינו עדים בתקופה הנסקרת, לראשונה לאחר תקופה ארוכה, לירידת העודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים. הצטמצמות העודף בחשבון השוטף משקפת עלייה בהשקעה, מצד אחד, וירידה בחיסכון, תוצאת גידול הצריכה ושיעור הריבית הנמוך, מהצד האחר.

מדד המחירים לצרכן עלה בתקופה הנסקרת באחוז אחד, והושפע במידה רבה מההתפתחויות בשער החליפין של השקל לעומת הדולר. לעליית המדד פעלו המחירים המקומיים, שאינם מושפעים מהשינויים בשער החליפין אלא מצמצום פער התוצר, וקצב עלייתם ב-12 החודשים האחרונים היה גבוה מ-2 אחוזים. לעומת זאת פעל ייסוף השקל בתחילת התקופה לירידת קצב האינפלציה, דרך ירידת מדד מחירי הדיור וירידת מחירי המוצרים הסחירים, אך לקראת סוף התקופה קוזה השפעה זו כתוצאה מהפיחות, שנבע, בין השאר, מהתרחבות פער הריביות בין ישראל לארה"ב. הציפיות לאינפלציה התפתחו במקביל לשינויים בשער החליפין: ייסוף חד, שהחל לקראת סוף הרביע הראשון ונמשך עד אמצע מאי, הוריד את הציפיות אל מתחת לגבול התחתון של תחום היעד, ופיחות בעוצמה דומה באמצע מאי החזיר את הציפיות לקרבת אמצע התחום. מדיניות הורדת הריבית של בנק ישראל נועדה להחזיר את האינפלציה לתחום היעד בלי לערער את היציבות הפיננסית. מדיניות זו הגדילה את ההסתברות שקצב האינפלציה יתכנס לתחום היעד עוד במהלך שנת 2007.

הפעילות הריאלית המצרפית והענפית

לפי האומדנים המוקדמים של החשבונות הלאומיים לרביע הראשון של 2007 המשיך המשק הישראלי להתרחב במהירות: **התוצר המקומי הגולמי** צמח בקצב שנתי של 6.3 אחוזים, המשקף צמיחה של **התוצר העסקי** ב-6.5 אחוזים¹ (לוח 1). צמיחת התוצר העסקי לא הייתה הומוגנית: לצד התרחבות בולטת של תוצר ענף המסחר, שירותי האוכל וההארה (11 אחוזים) ושל ענף הפיננסים והשירותים העסקיים (9.8 אחוזים), התכווץ תוצר התעשייה ב-1.7 אחוזים. גידול התוצר ברביע הראשון של 2007 נשען על צמיחה מהירה של הצריכה הפרטית, של ההשקעה בנכסים קבועים ושל יצוא הסחורות והשירותים. נוסף על צמיחת התוצר תרמה להתרחבות המקורות של המשק עלייה ביבוא, בשיעור של 13.8 אחוזים (למעט יבוא ביטחוני, אניות, מטוסים ויהלומים).

¹ קצב עלייה זה אמנם התמתן ביחס ברביע האחרון של 2006, אך חשוב לזכור כי הצמיחה המואצת ברביע הרביעי של 2006 נבעה מהתאוששות הפעילות הכלכלית, שהואטה ברביע הקודם, בשל המלחמה בצפון.

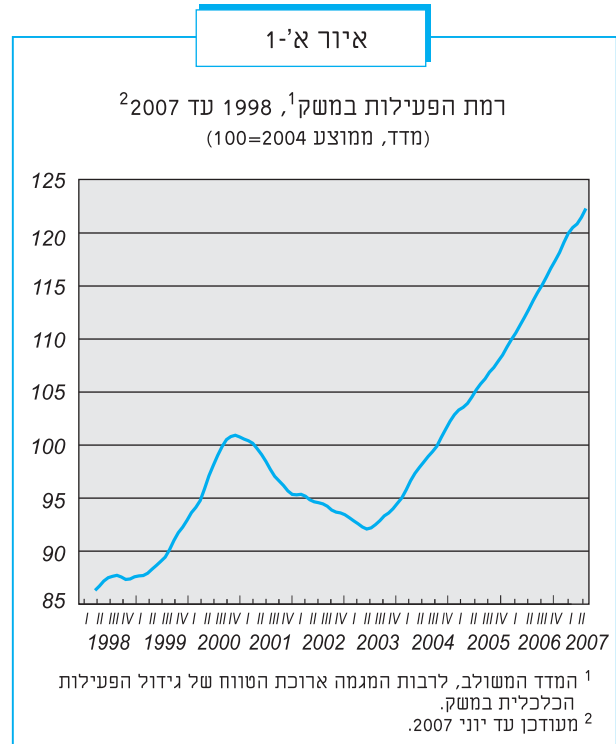
מציגים תמונה דומה – המשך ההתרחבות בענפי התחבורה והתקשורת² (למעט השירותים לתושבי חו"ל) והשירותים העסקיים והאצת העלייה במכירות של ענף המסחר.

הגידול החד של **ההשקעה בנכסים קבועים** משקף התרחבות של ההשקעה בענפי המשק (בעיקר מכוונת וציוד לייצור) ועלייה בבנייה שלא למגורים, לצד ירידה של ההשקעה בדיוור. עליית ההשקעה בענפי המשק מעידה על הרחבה וחדוש של מלאי ההון הפיזי, כתוצאה מהתקרבות לגבול המיצוי של מלאי ההון הקיים ומתוך ציפייה להמשך התרחבותה של הפעילות. שיעור הריבית הנמוך יחסית והגאות בשוק ההון פועלים להקטנת העלות של גיוס ההון להשקעה. בשנים האחרונות התבססה צמיחת התוצר בעיקר על עלייה בניצולת ההון הקיים ועלייה בפריון העבודה, ואילו השיפור בשיעור האבטלה ועליית שכר פיגרו אחר צמיחת התוצר. החל באמצע 2006 מצביעים רוב הפרמטרים על תפנית: ירידה בולטת בשיעור האבטלה, התמתנות בגידול הפריון, עליות שכר שהקיפו את כל ענפי המשק, וכתוצאה מכך עצירה בירידת עלות העבודה ליחידת תוצר.

בסעיף **יצוא הסחורות והשירותים** הקיפו עליות נאות את כל סוגי היצוא – התעשייתי, החקלאי ושירותי התיירות. ההוצאה **לצריכה הציבורית** (ללא יבוא ביטחוני) עלתה בשיעור גבוה יחסית, רובו ככולו עקב עליית הוצאות העבודה. סעיף זה צפוי להמשיך ולעלות במהלך השנה, בעקבות העלאת שכר המינימום במשק והעלאת שכר המורים בהתאם להסכם שנחתם עם הסתדרות המורים באפריל.

הייצור התעשייתי עלה בחודשים ינואר עד מאי 2007, על פי נתונים מנוכי עונתיות של הלמ"ס, ב-7.9 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד (איור א'-2). לפי נתונים אלה קצב הגידול של הייצור התעשייתי ברבע הראשון של השנה אמנם התמתן במידה ניכרת ביחס לשנת 2006, אך באפריל ובמאי הוא שב והואץ. מגמה כללית זו תואמת את השינויים במדד הייצור של תעשיות הטכנולוגיה העילית – התכונות בחודשים הראשונים של 2007, המשך למגמת ההתמתנות של סוף 2006, והאצה ניכרת של מגמת ההתרחבות בחודשים מארס עד מאי 2007. בשונה מתעשיות הטכנולוגיה העילית, בשאר רמות הטכנולוגיה קצב ההתרחבות היה מהיר יחסית בתחילת השנה, אך התמתן בחודשים האחרונים. נתונים אלה נתמכים בממצאי סקרי החברות, שלפיהם עליית התפוקה והמכירות ברבע הראשון הקיפה את החברות המסורתיות והמעורבות,

עלייה רצופה של המדד המשולב למצב המשק מבטאת את המשך הצמיחה המהירה גם ברבע השני של השנה (לוח 2 ואיור א'-1). גם נתוני סקר החברות לרבע השני מעידים על המשך ההתרחבות של הפעילות במשק – בעיקר בענפי התעשייה, המסחר, התחבורה, התקשורת והשירותים העסקיים. עליות מתונות נרשמו גם בענפי הבנייה והתיירות.

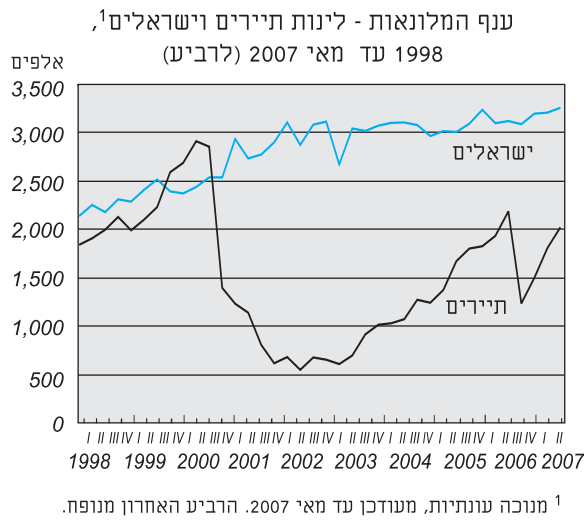

ההוצאה **לצריכה פרטית** לנפש עלתה ב-10 אחוזים במונחים שנתיים, והיא משקפת עלייה חדה בהוצאה על מוצרים בני-קיימא, עיקרה רכישת כלי רכב פרטיים ומוצרי חשמל. התרחבות הצריכה של בני-קיימא אמנם מבטאת את השיפור במצב הכלכלי של משקי בית, אך סוג זה של צריכה מאופיין בתנודתיות גבוהה. העלייה בצריכת בני-קיימא הושפעה מהתחזקות השקל ומשינויים במיסוי ומהורדת הריבית, וביטאה את גידול העושר הפרטי עקב עליית שווי של תיק המניות של הציבור. הצריכה השוטפת עלתה בשיעור של 5.5 אחוזים בחישוב שנתי.

נתוני הפדיון של **ענפי המסחר והשירותים** מצביעים על המשך התרחבותם, אמנם בקצב מתון יותר מאשר במחצית השנייה של 2006 (לוח 2). ההתרחבות הקיפה את כל ענפי המסחר והשירותים, למעט השירותים האישיים, והוצאה בענף המסחר הקמעוני ובענף החינוך. נתוני סקר החברות

² ענף זה אינו נכלל במדד הפדיון של ענפי המסחר והשירותים של הלמ"ס.

איור א'-3

גבוהה יחסית. יצוין כי חלק מהמבקרים בישראל הם אנשי עסקים, שמטרת ביקוריהם אינה תיירותית³. כיוון שאנשי העסקים המבקרים בישראל שוהים בעיקר במרכז הארץ, תפוסת המלונות במחוזות המרכז ותל אביב אף גדלה ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, בעוד שבתפוסת המלונות בשאר האזורים נרשמו ירידות. נתוני סקר החברות לגבי ענף המלונות המסווגים לפי אזור תומכים גם הם בטענה כי ההתאוששות עיקרה באזור תל אביב והמרכז. למרות הירידה של מספר התיירים ושל מספר הלינות ברביע הראשון של 2007 ביחס לתקופה המקבילה אשתקד, רמות הפדיון של מלונות התיירים בשתי התקופות היו דומות, וזאת כתוצאה מעליית המחירים בענף⁴. סך משרות השכיר במלונות התיירים (כולל עובדים ישירים של המלון ועובדים המועסקים דרך חברות כוח אדם) עלה ברביע הראשון של 2007 ביותר מ-5 אחוזים, והשכר הממוצע למשרת שכיר עלה נומינלית ב-4 אחוזים ביחס לרביע הראשון של 2006.

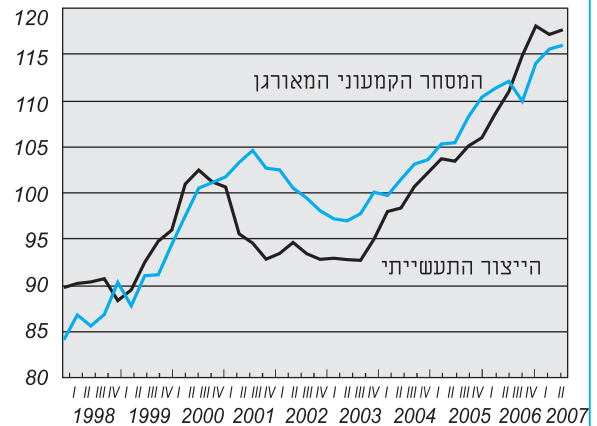
למרות התנאים המעלים את הכדאיות של רכישת דירה – הריבית הנמוכה על המשכנתאות, שער הדולר הנמוך יחסית, האינפלציה הנמוכה ועליית השכר הממוצע במשק – ענף הבנייה עדיין לא מתרחב. מכירות הדירות החדשות

³ לפי הערכת התאחדות המלונות חלקם של אנשי עסקים בסך המבקרים מגיע השנה ל-17-20 אחוזים, לעומת כ-7-10 אחוזים אשתקד.

⁴ על פי נתוני הלמ"ס, הפדיון מישראלים ומתיירים אשר רכשו שירותים שאינם פטורים ממע"מ ברביע הראשון של 2007 משקף עלייה של כ-4 אחוזים במחירים השוטפים לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

איור א'-2

הייצור התעשייתי¹ (מדד, ממוצע 2004=100) והמסחר הקמעוני המאורגן² (מדד, ממוצע 2002=100),
1998 עד 2007

בעוד שהחברות המתקדמות דיווחו על עלייה מתונה בלבד – ואילו ברביע השני עליות בתפוקה, בסך המכירות וביצוא דווחו דווקא בחברות המתקדמות.

מדד מנהלי הרכש, שנערך בכל חודש על ידי חברת "דן אנד ברדסטריט", מצביע, זה החודש העשרים ברציפות, על מגמת התרחבות, וצפוי שמגמה זו תימשך גם בעתיד. לעומת זאת מצביעים אינדיקטורים אחרים על האטה בצמיחה של ענף התעשייה: התמתנות קצב ההתרחבות של מספר משרות השכיר בתעשייה ומספר שעות העבודה למעשה, התייצבות הביקוש לעובדי טכנולוגיה עילית על פי נתוני חברת "מנפאואר", והעובדה שקצב עליית השכר בענפי הטכנולוגיה העילית היה המתון ביותר בתעשייה – כך עולה מנתוני אגף הכלכלה בהתאחדות התעשיינים. כמו כן מצביעים נתוני התאחדות התעשיינים על מגמת התמתנות בקצב הגידול של פרויקט העבודה ושל קליטת עובדים חדשים בתעשייה.

אינדיקטורים שונים מלמדים כי ענף ה**תיירות** מתאושש בהדרגה לאחר המלחמה בצפון, אך רמת פעילותו עדיין לא הגיעה לזו ששררה לפניו (איור א'-3). מספר כניסות המבקרים לישראל במחצית הראשונה של 2007 היה נמוך בכ-4 אחוזים מאשר בתקופה המקבילה אשתקד, דבר שהתבטא בירידה דומה של מספר לינות התיירים. במספר לינות הישראלים נרשמה יציבות. מנתוני סקר החברות עולה כי חומרתה של מגבלת הביקוש העיקרית – היקף התיירות מחו"ל – פחתה, אולם רמתה נותרה

שוק העבודה

ברביע הראשון של 2007 ירד שיעור האבטלה ירידה קלה, מ-7.8 אחוזים ברביע האחרון של 2006 ל-7.7 אחוזים (לוח 3 ואיור א'-5), ונתוני המגמה לחודשים אפריל ומאי מצביעים על המשך היציבות בשיעור זה. היקף הירידה של שיעור האבטלה ברביע הראשון של השנה היה אמנם צנוע ביחס לשני הרביעים הקודמים, אך ירידתו שיקפה עלייה מהירה בתעסוקה, שכן שיעור ההשתתפות עלה עלייה ניכרת של מחצית נקודת אחוז, והגיע ל-56.1 אחוזים. גם שיעור התעסוקה – אחוז המועסקים מסך האוכלוסייה בגיל העבודה – עלה במחצית נקודת האחוז, והגיע ל-51.8 אחוזים. ניתן להניח כי רוב המצטרפים החדשים לכוח העבודה מצאו עבודה מייד, משום שעלה עומק האבטלה, כלומר אחוז המובטלים המחפשים עבודה זמן רב מתוך סך המובטלים.⁶

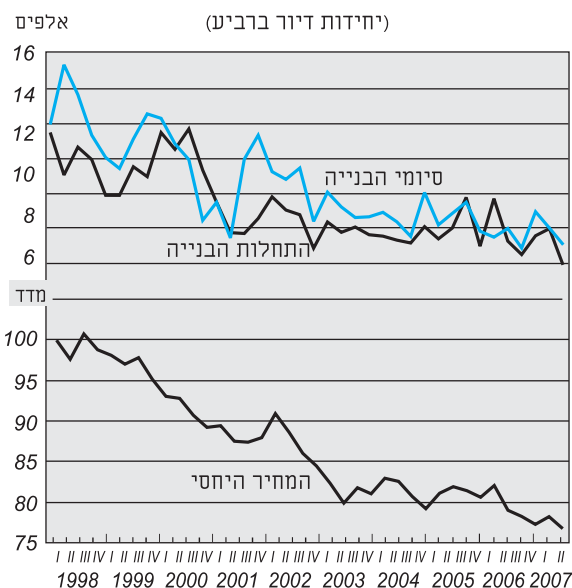
הגיאות בשוק העבודה באה לידי ביטוי במדדים שונים. על פי נתוני סקר המעסיקים של משרד התמ"ת, הביקוש לעובדים במגזר העסקי המשיך לעלות במחצית הראשונה של 2007, והגיע ברביע השני שלה לרמה הגבוהה ביותר בעשר השנים האחרונות: מספר המשרות הפנויות, ללא ענפי הבנייה והחקלאות, היה גבוה בכ-40 אחוזים מאשר ברביע השני של 2006. נוסף על כך גדל מספר איושי המשרות (ב-20.7 אחוזים לעומת הרביע המקביל אשתקד), עלה מאזן התעסוקה⁷ (לכמעט פי שלושה מאשר ברביע השני של 2006) – התפתחות המתיישרת עם הירידה בשיעור האבטלה – התאריך משך הזמן הממוצע הדרוש למעסיקים כדי לאישר משרות פנויות (ל-7.7 שבועות, לעומת 4.9 שבועות ברביע המקביל אשתקד), וגדל שיעור העוזבים את מקום העבודה מרצונם. (שני שליש מהפלטות היו ביוזמת העובד, לעומת כמחצית ברביע המקביל אשתקד). יתר על כן, הציפיות לגידול של הפעילות ושל מצבת כוח אדם ברביע הבא הן חיוביות. על פי נתוני סקרי החברות לרביעים הראשון והשני של 2007, חומרתה של מגבלת המחסור בעובדים מקצועיים עלתה בענפי התחבורה והתקשורת, התעשייה, בתי המלון והבנייה.

מספר המועסקים במשק עלה ברביע הראשון של 2007, על פי נתוני סקר כוח אדם, ב-33.1 אלף, גידול של 1.3 אחוזים ביחס לרביע הקודם (לוח 3). גידול התעסוקה במגזר העסקי

בחמשת החודשים הראשונים של השנה ירדו ב-6.4 אחוזים ביחס לתקופה המקבילה אשתקד. ירידה זו נובעת מירידה חדה במכירת דירות חדשות במחוזות תל אביב והמרכז, לעומת עלייה של 72 אחוזים במחוז הצפון ו-9 אחוזים במחוז הדרום. על פי הנתונים החודשיים השיפור שנרשם ברביע האחרון של 2006 לא יימשך השנה. קצב העלייה של מכירת הדירות החדשות עדיין חיובי, אך הוא מתמתן מחודש לחודש. המלאי הקיים של דירות למכירה כנראה אינו מאפשר להתחיל בפרויקטים חדשים, ומשום כך מספר הדירות שהוחל בבנייתן ירד ברביע הראשון של 2007 בכ-16 אחוזים ביחס לתקופה המקבילה אשתקד (לוח 2 ואיור א'-4), דבר שמשקף בירידת ההשקעה בדירה, לפי נתוני החשבונות הלאומיים. עליית הביקוש למשכנתאות בחודשים האחרונים⁵ נובעת בחלקה ממחזור המשכנתאות על הדירות בבעלות, שכדאיותו עולה ככל שהריבית במשק יורדת. נתוני סקר החברות למחצית הראשונה של 2007 מצביעים על עלייה מתונה בפעילות של חברות הבנייה הגדולות והבינוניות, בעיקר בבניית תשתיות.

איור א'-4

מספר התחלות הבנייה וסיומי הבנייה¹ והמחיר היחסי של הדירות², 1998 עד מארס 2007

¹ נתונים מקוריים, מעודכנים עד אפריל 2007. הרביע השני מנופח.
² מדד מחירי הדירות בבעלות יחסית למדד המחירים לצרכן. מעודכן עד אפריל 2007.

⁶ לפי נתונים מקוריים, שיעור מחפשי העבודה מעל חצי שנה מסך המובטלים עלה ברביע הראשון של 2007 מ-38.4 אחוזים ל-44.2 אחוזים, ומספרם הגיע ל-88.3 אלף איש.

⁷ מספר איושי המשרות פחות פליטות העובדים.

⁵ ברביע הראשון של 2007 נרשמה עלייה של 21.5 אחוזים בהלוואות המשכנתא מכספי הבנק.

העסקתם של 3,000 עובדים זרים נוספים. ירידה קטנה נרשמה בשירותי האירוח והאוכל (1.2 אחוזים)⁸ ובשירותי התחבורה והתקשורת (0.3 אחוז). בשירותים הציבוריים בלטו עלייה של מספר המועסקים במינהל הציבורי (5.8 אחוזים) וירידה בענף שירותי הבריאות, הרווחה והסעד (4.8 אחוזים).

מספר העובדים הלא-ישראלים ירד במקצת ברביע הראשון של 2007 (לוח 3), וכן חלקם בסך המועסקים במגזר העסקי (ל-11.4 אחוזים, לעומת 11.6 אחוזים ברביע הקודם). עם זאת, מספר העובדים הלא-ישראלים הוא נתון תנודתי, שעשוי לגדול בקרוב, בשל התרת העסקתם של 3,000 עובדים זרים נוספים בחקלאות (בעיקר באזורי הפריפריה) והעלאת מכסת העובדים הפלסטינים בענף הבנייה מ-13,500 ל-14,250, כפי שסוכם בין התאחדות הקבלנים למשרד הביטחון בתחילת חודש יוני.

למרות כל ההתפתחויות החיוביות האמורות, הגיאות בשוק העבודה מחלחלת פחות לרובד של בעלי השכלה נמוכה. כפי שעולה מנתוני הלוח דלהלן, רמת ההשכלה הממוצעת של המצטרפים החדשים לכוח העבודה ברביע הראשון של 2007 הייתה גבוהה יחסית: כמעט כולם היו בעלי 13-15 שנות לימוד, בעוד שחלק ממעוטי ההשכלה, בעלי 0-10 שנות לימוד, נשרו מכוח העבודה, אף שבשנים האחרונות נבלמה מגמת הירידה בשיעור השתתפותם. גם רוב הגידול של מספר המועסקים הוא בקרב בעלי 13-15 שנות לימוד, ובמקביל ירד מספר המועסקים בקרב בעלי 0-10 שנות לימוד. יחד עם זאת, בקבוצה של בעלי 11-12 שנות לימוד עלו הן ההשתתפות והן התעסוקה.

השינויים בהשתתפות, בתעסוקה ובאבטלה לפי קבוצות השכלה

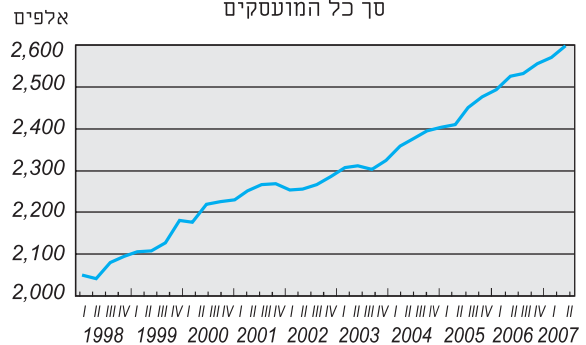
קבוצת ההשכלה (שנות לימוד)		המשקל בסך האוכלוסייה בגיל העבודה +15		המצטרפים לכווח העבודה	החלו במספר המובטלים
קבוצת ההשכלה (שנות לימוד)		המשקל בסך האוכלוסייה בגיל העבודה +15		המצטרפים לכווח העבודה	החלו במספר המובטלים
8-0		11.8		-4.9	-11.1
10-9		10.5		-13.0	-12.6
12-11		34.9		3.0	8.6
15-13		22.2		34.5	44.0
16+		19.8		-0.3	8.3

המקור: סקר כוח אדם של הלמ"ס ועיבודי בנק ישראל.

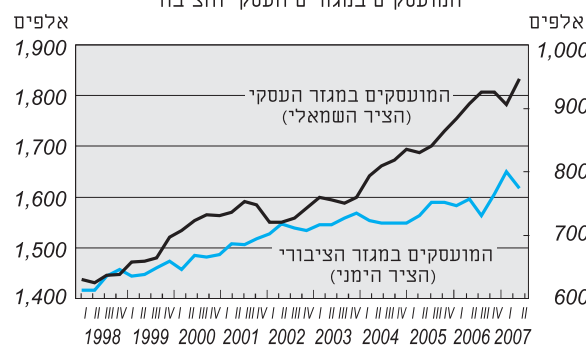
⁸ בהשוואה לרביע המקביל אשתקד ירד מספר המועסקים בענף ב-6.9 אחוזים.

איור א'-5

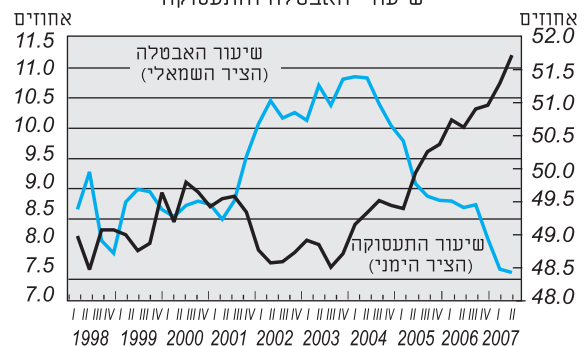
שוק העבודה¹, 1998 עד 2006
סך כל המועסקים

המועסקים במגזרים העסקי והציבורי

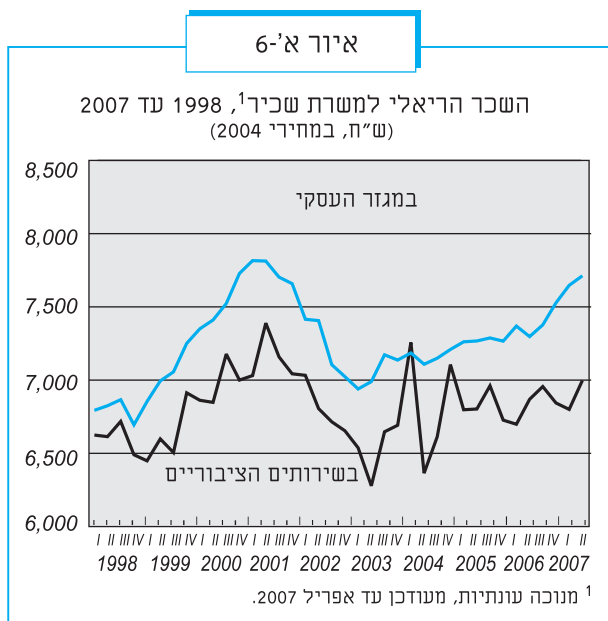
שיעורי האבטלה והתעסוקה

¹ מנוכה עונתיות. מעודכן עד מארס 2007.

היה כפול מאשר בשירותים הציבוריים (1.5 ו-0.7 אחוזים, בהתאמה), וכך נמשכה התרחבות חלקו של המגזר העסקי בסך התעסוקה (איור א'-5). גידול התעסוקה בתוך המגזר העסקי לא היה אחיד: עיקר העלייה נרשם בענפי המסחר (4.3 אחוזים), הבינוי (3.7 אחוזים) והשירותים הפיננסיים (2.4 אחוזים), ואילו בתעשייה ובשירותים העסקיים גידולה של מצבת כוח אדם היה מתון (1.7 ו-1.3 אחוזים, בהתאמה). לעומת זאת מענף החקלאות נפלטו עובדים ישראלים (ירידה של 5.1 אחוזים), כנראה בגלל אישור

בלבד¹¹. עליית השכר במגזר העסקי הקיפה את כל ענפי המשק, למעט ענף החשמל והמים. בלטה במיוחד עליית השכר בשירותים העסקיים (6.7 אחוזים), בשירותי האירוח והאוכל (5.9 אחוזים), בענף הבינוי (4.8 אחוזים) ובתעשייה (4.6 אחוזים). נתוני שכר אלה מצביעים על חלחול חלקי של הצמיחה לאותו רובד של שוק העבודה שבו מועסקים עובדים בעלי השכלה נמוכה יחסית – ענפי שירותי האירוח והאוכל, המסחר והבנייה. עם זאת יש לציין כי בשכבות החלשות ביותר תרומת הצמיחה לעליית השכר נמוכה בהרבה מתרומתה לשכר העובדים בעשירונים העליונים, משום שהיא מתבטאת בעיקרה בענפים המעסיקים עובדים בעלי רמת השכלה גבוהה יחסית¹².

עליית השכר ברוב ענפי המשק עולה בקנה אחד עם עליית התשלומים של שכירים ושל מנהלי חברות למס הכנסה ב-4.5 אחוזים בינואר-אפריל 2007. סכומי הגבייה עלו במרבית הענפים ברביע הראשון של השנה, ובלטה עלייה של 12 אחוזים בענף השירותים העסקיים, המהווה כ-17 אחוזים מגביית הניכויים.

¹¹ עם זאת חשוב להביא בחשבון כי חלק מעליית השכר הריאלי נבע מירידה בקצב האינפלציה, כך שעליית השכר הנומינלי הייתה נמוכה יותר: 2.8 אחוזים בכלל המשק, 3.5 אחוזים במגזר העסקי ו-1.4 אחוזים בלבד בשירותים הציבוריים.

¹² "המדיניות הכלכלית להמשך הצמיחה וההבראה המשקית", המכון הישראלי לדמוקרטיה, הוצג במסגרת הכנס הכלכלי השנתי "קיסריה XIII".

עיקר העלייה בתעסוקה ברביע האחרון התרכז בקרב בעלי מקצועות חופשיים וטכניים ומנהלים, וגם אצל עובדי פקידות, מכירות ושירותים נרשמה עלייה קלה. לעומת זאת ירדה תעסוקת העובדים המקצועיים והלא-מקצועיים בענפי המשק. השיפור ברמת האבטלה הקיף את כל קבוצות ההשכלה, למעט בעלי 0-8 שנות לימוד, שבקרבם מספר המובטלים אף עלה⁹.

תמונה זו אינה מפתיעה, שכן הביקוש לעובדים במגזר העסקי מופנה בעיקר לבעלי השכלה גבוהה יחסית. לפי סקר המעסיקים של משרד התמ"ת לתקופה המקבילה לזו של סקר כוח האדם, העלייה של מספר המשרות הפנויות ברביע הראשון של 2007 לעומת התקופה המקבילה אשתקד בלטה במיוחד בענפי התחבורה והתקשורת והשירותים הפיננסיים. מספר האיושים לעומת התקופה המקבילה אשתקד גדל במידה מרשימה בענפים האמורים, וכן בענף השירותים העסקיים. לעומת זאת בענף שירותי האירוח והאוכל, אף שמספרן של המשרות הפנויות עלה בשיעור נאה ביחס לרביע הקודם, נרשמה בו במקביל עלייה חדה בפליטת עובדים. ברביע השני של 2007 עלה מספר המשרות הפנויות בענף שירותי האירוח והאוכל עלייה חדה (ביותר מ-50 אחוזים ביחס לרביע הקודם), אך מספר האיושים נותר ללא שינוי, בגלל פליטת עובדים, ובענף המסחר הוא אף ירד.

לפי נתוני הסקר של חברת "מנפאואר", הביקוש לעובדים במשק בחודש מאי חזר לרמה ששררה לפני מלחמת לבנון השנייה¹⁰. הביקוש לעובדים באמצעות שירות התעסוקה הממלכתי, המופנה בעיקר לעובדים לא-אקדמאים, היה, בממוצע חודשי לתקופה ינואר-מאי 2007, נמוך ב-1.7 אחוזים מהממוצע החודשי של שנת 2006.

השכר הריאלי במשק עלה בחודשים ינואר-אפריל 2007 ב-3.6 אחוזים לעומת התקופה המקבילה אשתקד. שכר הישראלים במגזר העסקי עלה ב-4.2 אחוזים, בעוד שעלייתו בשירותים הציבוריים הייתה נמוכה במחצית – 2.1 אחוזים

⁹ נציין כי משקלה של קבוצת בעלי 0-8 שנות לימוד בסך האוכלוסייה בגיל 15 ומעלה נמוך מ-12 אחוזים, ורובם הם בני 45 ומעלה.

¹⁰ עלייה חדה של הביקוש לעובדים בענף הבנקאות, הביטוח והפיננסים נרשמה במאי לעומת אפריל. לעומת זאת ירד הביקוש לעובדים בענפי המסחר ושירותי האירוח והאוכל.

קיבוצי במגזר הציבורי; ההסכם האחרון נחתם בשנת 2001. נוסף על העלאת השכר דורשת ההסתדרות שינוי במבנה ההעסקה במגזר הציבורי – קליטת חלק מעובדי הקבלן כעובדים מן המניין והסדרת העסקתם של אלה העובדים באמצעות קבלני כוח אדם ועמותות. במקביל הוסכם בין הממשלה, המעסיקים וההסתדרות על שורת צעדים להגברת אכיפת חוקי העבודה. ההסכם אמור להיטיב בראש וראשונה עם עובדי חברות כוח אדם, שכן זוהי אוכלוסיית העובדים החשופה ביותר להפרת חוקי העבודה. המלצות ועדת ההיגוי לאכיפת חוקי העבודה כוללות בין היתר הטלת אחריות מינהלית ואזרחית על מזמין השירות, שהוא המעסיק בפועל, כולל הטלת קנסות כספיים, וקביעת "מחיר מינימום לשעת עבודה" במכרזים להספקת שירותים, אשר יאפשרו לחברות כוח אדם לשלם לעובדים שכר כדן.

דיונים רבים בדבר ההמשך והשיפור של תוכנית מהל"ב ("תוכנית ויסקונסין") הובילו לשינוי בתוכנית, שעל פיו בני 45 ומעלה יוצאו ממנה ויועברו לטיפול שירות התעסוקה¹⁴. החלטת זו משנה מהותית את התוכנית המקורית, שכן בני 45 ומעלה הם כמחצית ממשתתפי התוכנית. מלבד זאת, לפי ממצאים חדשים, המוצגים בדוח של המוסד לביטוח לאומי ומכון ברוקדייל¹⁵, דווקא בקרב בני 45-54 השיפור במצב התעסוקה היה מעל לממוצע, קרוב לזה שהשיגו משתתפים בני 35-44, ואף גבוה מהשיפור במצבם של משתתפים צעירים יותר. בקרב כל משתתפי התוכנית עלה שיעור המועסקים במשרה מלאה מ-21 ל-36 אחוזים (לעומת עלייה מ-11 ל-21 אחוזים בקרב פרטים דומים שלא השתתפו בה), ושכרם החודשי הממוצע של המועסקים באמצעות התוכנית גדל ב-400 שקלים מעל לגידול הממוצע של שכר המועסקים הדומים שלא השתתפו בה.

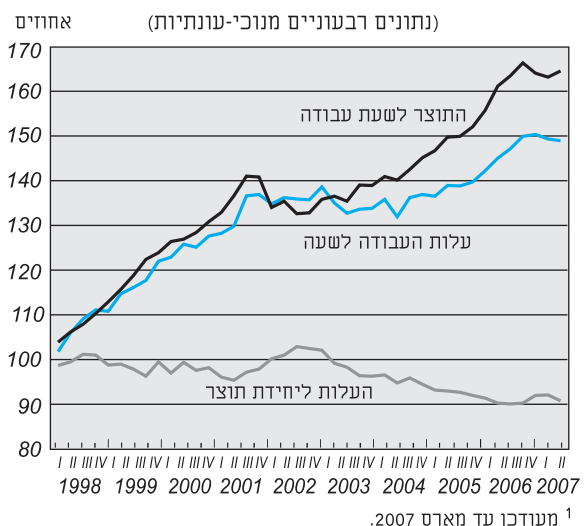
הממשלה

מניתוח ביצוע התקציב של הממשלה במחצית הראשונה של 2007 עולה שהוא מתיישב עם גירעון נמוך משמעותית מהתקרה השנתית שקבעה הממשלה (2.9 אחוזי תוצר). בתקופה הנסקרת נרשם עודף מצטבר של 5.6 מיליארדי ש"ח בתקציב הכולל ללא אשראי, גבוה ב-12 מיליארדי ש"ח מהתוואי העונתי המתיישב עם עמידה ביעד הגירעון. עודף זה מבטא את השפעת הסכום של הסטייה החיובית מהתוואי העונתי בהכנסות הממשלה ושל הסטייה השלילית

עליית פריזון העבודה על רקע עלייה מתונה יחסית של השכר אפשרה ירידה בעלות העבודה ליחידת תוצר עסקי ברביע הראשון של 2007, לאחר שלושה רביעים רצופים של עליות. בראייה ארוכת טווח יותר ניתן לציין את התייצבותם של פריזון העבודה ברמה הגבוהה ביותר מתחילת העשור ושל עלות העבודה ליחידת תוצר ברמה הנמוכה ביותר (איור א'-7). מדדים אלה מצביעים על רווחיות גבוהה יחסית ועל פוטנציאל להרחבת הייצור והתעסוקה – בתנאי שעליית השכר תישאר מתונה. ואולם, נתוני משרות השכיר והשכר החודשי הממוצע למשרות שכיר מצביעים על האטה בקצב עליית מספרן של המשרות במשק, ובמקביל – על האצת עלייתו של השכר הממוצע למשרת שכיר, תופעות שיכולות לאותת על האטה בקצב ההתרחבות של הפעילות הכלכלית בעתיד.

איור א'-7

מדד העלות הנומיןלית של העבודה ליחידת תוצר (גולמי) במגזר העסקי בישראל, 1997 עד מארס 2007¹

¹ מעודכן עד מארס 2007.

עליית השכר בשירותים הציבוריים הייתה אחידה יותר מאשר במגזר העסקי. בתום שמונה חודשי משא ומתן נחתם הסכם עקרונות בין הממשלה להסתדרות המורים, שעל פיו יעלה שכר המורים בכ-26 אחוזים בממוצע, בתמורה לתוספת של כ-20 אחוזים בשעות עבודתו של מורה¹³. בימים אלה מתנהל משא ומתן לחתימת הסכם

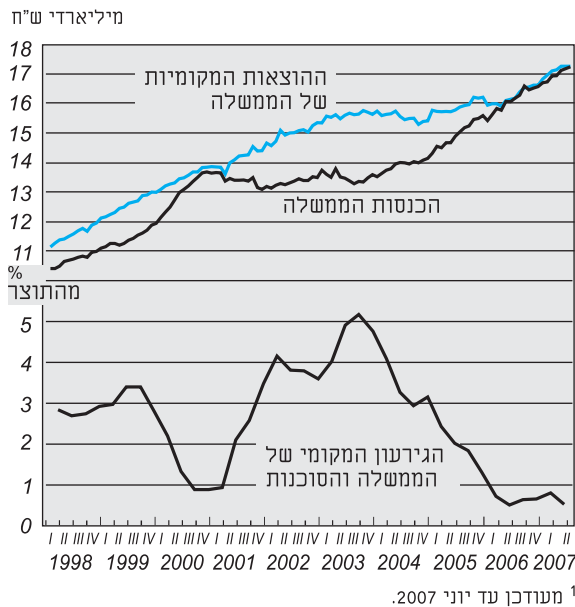
¹³ השכר הממוצע של המורים בשירות המדינה עומד כיום על כ-7,200 שקלים לחודש, וכתוצאה מיישום הרפורמה הוא אמור להגיע לרמה של 9,000-9,500 שקל לחודש. שבוע העבודה של המורה יוגדר כ-36 שעות, במקום 30 שעות הנהוגות היום.

¹⁴ עם זאת, בני 45 ומעלה יוכלו להמשיך ולהשתלב בתוכנית מרצונם החופשי.

¹⁵ מחקר הערכה של תוכנית מהל"ב – דוח מס' 4.

איור א'8

ההכנסות וההוצאות השוטפות של הממשלה¹,
1998 עד יוני 2007
(ממוצע חודשי נע של 12 חודשים)

פיתוח מערכת מסים יעילה התומכת בצמיחה בת-קיימא, הצטברות העודף בתקציב הממשלה ושמירה על המשמעת התקציבית הם התפתחויות חיוביות, שאמורות להביא לצמצום החוב הציבורי ולהוזלת מימונו. השוואת נתוני גיוס ההון בפועל עם המסגרת התקציבית מלמדת כי היקף הנפקת האג"ח הממשלתיות, הן בשוק המקומי והן בחו"ל, היה נמוך במידה ניכרת מהמתוכנן¹⁷, בעוד שפירעון החוב היה אף מעבר למתוכנן. כתוצאה מכך גיוס ההון נטו היה שלילי, והיתרות בבנקים עלו. הקטנת צורכי הגיוס נובעת, בין השאר, מהגדלת התקבולים מהפרטה. במהלך התקופה הנסקרת הושלם השלב האחרון בהפרטת בז"ן חיפה, שהניבה 6.43 מיליארדי ש"ח (1.8 מיליארדים מעל למתוכנן), ובוצעה הפרטת "פי גלילות", שבה זכתה חברת "דלק" ברכישת שלושת המסופים תמורת 800 מיליוני ש"ח - מחיר גבוה פי שניים מהערכת שווי הנכס. הנתונים החיוביים של כלכלת ישראל תרמו להורדת פרמיית הסיכון של ישראל בשווקים הפיננסיים הבין-לאומיים והניעו את חברות הדירוג "פיץ" ו-S&P להעלות את תחזית דירוג האשראי של ישראל מ"יציב" ל"חיובי", שיפור שעשוי להביא להפחתה משמעותית בעלויות הגיוס של ממשלת ישראל בשווקים הבין-לאומיים.

בהוצאותיה (לוח 4). על פי נתוני המחצית הראשונה של השנה צפוי שגם הגירעון השנתי יהיה נמוך מתקרת היעד, ויסתכם באחוז אחד עד 1.5 אחוזים מהתוצר.

במחצית הראשונה של השנה היו **הכנסות הממשלה** ממסים, בניכוי שינוי חקיקה והכנסות חד-פעמיות, גבוהות ריאלית ב-6.8 אחוזים מאשר בתקופה המקבילה אשתקד. גידול זה משקף עלייה ריאלית של 6 אחוזים בהכנסות ממסים ישירים ועלייה ריאלית של 8 אחוזים בהכנסות ממסים עקיפים. העלייה בגביית המסים מבטאת את הגיאות במשק ונובעת מהתרחבותה של הפעילות העסקית, מעליית השכר, מהתרחבות הצריכה (באמצעות מכס ומסי קנייה), וכן מעליית הרווחים משוק ההון. ההכנסות שלא ממסים גדלו בזכות העברת הכנסות של מינהל מקרקעי ישראל בהיקף של 700 מיליוני ש"ח, דיבידנדים מ"בזק" ו"בנק לאומי" בהיקף של 400 מיליוני ש"ח ועודף הכנסות מהביטוח הלאומי בהיקף של 500 מיליונים.

ב-11 ביוני בוטלו מסי הקנייה על כ-100 מוצרי צריכה בהיקף של כ-400 מיליוני ש"ח לשנה, כך שהם מוטלים מעתה רק על שתי קבוצות מוצרים – מוצרים בעלי השפעה שלילית על בריאות הציבור ועל איכות הסביבה (סיגריות, אלכוהול, מכוניות ודלק) ומכשירי אלקטרוניקה בידורית. ביטול מסי הקנייה הוא חלק ממדיניות הפחתת נטל המס והשוואת מערכת מסי הקנייה בישראל לזו הנהוגה במדינות המתקדמות.

הוצאות הממשלה במחצית הראשונה של השנה היו נמוכות ב-4.4 מיליארדי ש"ח מהרמה המתוייבת עם ביצוע מלא של התקציב¹⁶; זאת אף על פי שהשנה לא היה עיכוב באישור התקציב ולמרות עלייה בצריכה הציבורית האזרחית. הסטיות מהתוואי העונתי בשני הרביעים הראשונים של 2007 היו דומות. ההוצאות הנמוכות מהתוואי הן תוצאה של תת-ביצוע במשרדים האזרחיים, בעוד שתקציב מערכת הביטחון בוצע ביותר מ-100 אחוזים. נוסף על כך אושר קיצוץ רוחבי של 600 מיליוני שקלים בסעיף הקניות של המשרדים לטובת משרדי הביטחון והחינוך. עלות הרפורמה בשכר המורים, שתיושם בהדרגה במשך שש שנים, אמורה להסתכם ב-3.3 מיליארדי שקלים. הצמיחה המהירה וירידת שיעור האבטלה מצאו ביטוי בירידת הוצאות הממשלה, עקב הצטמצמות תשלומי דמי האבטלה והבטחת ההכנסה.

¹⁶ אמנם ביחס לתקופה המקבילה אשתקד נרשם גידול ריאלי של 6.6 אחוזים, אך זאת כתוצאה מעיכוב באישור התקציב לשנת 2006.

¹⁷ במחצית הראשונה של 2007 גייסה הממשלה חוב של כ-9.5 מיליארדי שקלים, לעומת כ-64 מיליארדים מתוכננים.

מאזן התשלומים

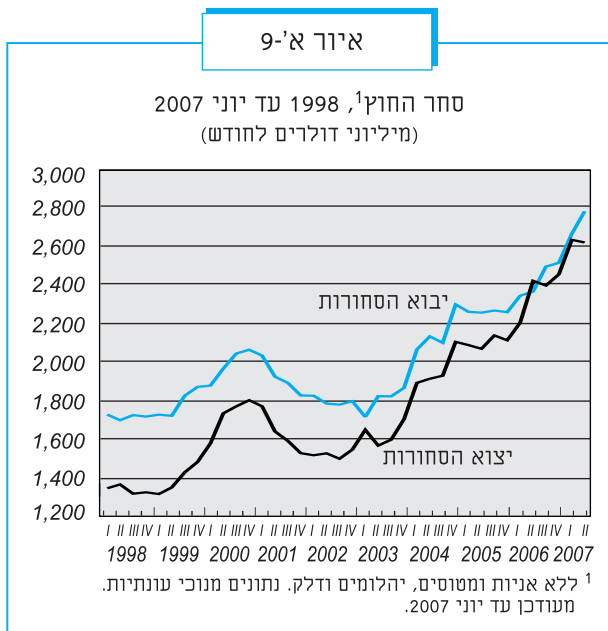
העודף בחשבון השו"ט, בניכוי השפעות עונתיות, הסתכם ברביע הראשון של 2007 ב-1.7 מיליארדי דולרים, נמוך בכ-17 אחוזים מממוצע ארבעת הרבעים של שנת 2006 (לוח 5). הירידה, כ-130 מיליוני דולרים, של העודף בחשבון השו"ט לעומת הרביעי של 2006 נבעה מירידה ניכרת בעודף של חשבון ההעברות השוטפות וחשבון השירותים, שקוזה חלקית על ידי צמצום הגירעונות בחשבון הסחורות ובחשבון ההכנסות. עודף בחשבון השו"ט נרשם מאז שנת 2003 ברציפות, בהיקף הולך וגדל במשך השנים, דבר שמצביע על אופי פרמננטי של התופעה. העודף בחשבון השו"ט הוא תוצאה של מכלול גורמים, ביניהם ירידה של שיעור העולים באוכלוסייה, השינוי המבני במשק, הפועל להקטנת משקלן של השקעות פיזיות בתוצר ולהגדלת ההשקעה בהון אנושי, צמצום רשת הביטחון הסוציאלי וצמצום הגירעון מנוכה המחזור של הממשלה; כוחות אלה מקווצים חלקית על ידי הצטמצמות ההעברות השוטפות למשק וקיומו של מס על ההון, הפועלים להקטנת החיסכון¹⁸. ירידת העודף בחשבון השו"ט ברביע הרביעי של 2006 וברביע הראשון של 2007 מוסברת בירידת החיסכון, עקב גידול הצריכה, ובשיעור ריבית נמוך, מצד אחד – ובעליית ההשקעה לצורכי הרחבת אפשרויות הייצור, מהצד האחר.

חשבון הסחורות והשירותים, לאחר ניכוי עונתיות, היה ברביע הראשון של 2007 מאוזן. ההשקעות של תושבי חו"ל בישראל המשיכו לגדול: ההשקעות הישירות, המקנות למשקיע זכות להשתתף בניהול החברה, עלו ברביע הראשון של 2007 ב-1.4 מיליארדי דולרים, וההשקעות בניירות ערך ישראלים נסחרים עלו ב-1.2 מיליארדים, מהם למעלה מ-80 אחוזים שימשו לרכישת מניות, והשאר – לרכישת אג"ח. מהצד האחר עלו השקעות הישראלים בחו"ל בסכומים גדולים אף יותר, כך שיצוא ההון נטו היה חיובי.

במדד תנאי הסחר (ללא אניות, מטוסים, יהלומים וחומרי אנרגיה) נרשם ברביע הראשון של 2007 שיפור קל של עשירית האחוז, לאחר הרעה של 2.6 אחוזים ברביע הקודם. השיפור בתנאי הסחר נובע מעלייה גבוהה במקצת במחירי היצוא יחסית למחירי היבוא.

במחצית הראשונה של 2007 עלה יבוא הסחורות (ללא אניות, מטוסים, יהלומים וחומרי אנרגיה) בכ-14 אחוזים ביחס לתקופה המקבילה אשתקד והסתכם ב-17.3 מיליארדי

דולרים, ויצוא הסחורות (ללא אניות, מטוסים ויהלומים) עלה בכ-13 אחוזים והסתכם ב-16.8 מיליארדי דולרים. הגירעון המסחרי (ללא אניות, מטוסים, יהלומים וחומרי אנרגיה) הגיע ל-580 מיליוני דולרים בממוצע לחודש, שהם 6.9 מיליארדים במונחים שנתיים¹⁹. יבוא מוצרי הצריכה רשם עלייה חדה ביחס למחצית הראשונה של 2006. גדל גם יבוא חומרי הגלם ומוצרי ההשקעה (לוח 5).

היצוא התעשייתי (ללא יהלומים מלוטשים) עלה ב-12.3 אחוזים ביחס לתקופה המקבילה אשתקד. עליות היצוא הקיפו את כל ענפי התעשייה, למעט טקסטיל, הלבשה ועור ורכיבים אלקטרוניים ומחשבים. בחלוקת ענפי התעשייה לפי העצימות הטכנולוגית נרשמה הצמיחה המהירה ביותר – כ-23 אחוזים – ביצוא תעשיות הטכנולוגיה המעורבת-עילית. יצוא תעשיות הטכנולוגיה העילית צמח בכ-10 אחוזים, ויצוא תעשיות הטכנולוגיה המעורבת-מסורתית והמסורתית צמח בכ-13 ובכ-5 אחוזים, בהתאמה. עם זאת בנתוני המגמה החודשיים מסתמנת התמתנות בקצב הגידול של יצוא תעשיות הטכנולוגיות המעורבת והמסורתית. אמנם לפי נתונים אלה הואט גם קצב הגידול של יצוא תעשיות הטכנולוגיה העילית – אך מוקדם מדי לאבחן בהם נסיגה, משום שמדובר בסעיף תנודתי, בעיקר בגלל התנודתיות הגבוהה בנתוני היצוא של ענפי התרופות

¹⁹ להשוואה: בשנת 2006 עמד הגירעון המסחרי על-7.6 מיליארדי דולרים.

¹⁸ להרחבה בנושא זה ראו פרק ז', מאזן התשלומים, בדוח בנק ישראל 2006.

אמור להגיע ל-8.8 אחוזים. נתוני התוצר של סין מראים כי המשק הסיני יהפוך בקרוב לשלישי בגודלו בעולם, לאחר ארה"ב ויפן. הצמיחה המהירה של המשקים המתפתחים ועליית משקלם בכלכלה הגלובלית מחלישות את תלותה של הצמיחה העולמית בכלכלה האמריקאית.

עדכון נתוני הצמיחה לרביע הראשון של 2007 מלמד על התמתנות משמעותית של הצמיחה בארה"ב, בעיקר בעקבות הצטמצמות ענף הבנייה²⁰. שיעור צמיחתו של התוצר עודכן כלפי מטה מ-1.3 אחוזים ל-0.7 אחוז בלבד (לעומת הרביע הקודם, במונחים שנתיים). זהו קצב הצמיחה הנמוך ביותר זה ארבע שנים, ולפי הערכת OECD הוא נמצא מתחת לתוואי הצמיחה הפוטנציאלית. כתוצאה מהעדכון תוקנה תחזית הצמיחה השנתית של הממשל האמריקאי מ-2.9 ל-2.3 אחוזים בלבד. המדדים השונים מצביעים על מגמות מעורבות: נתוני ענף הנדל"ן, מדד המסחר הקמעוני והמדד המוביל למצב המשק מראים האטה, בעוד שמדד הייצור התעשייתי, מדד אומן הצרכנים, מדד מנהלי הרכש וצריכת מוצרים בני-קיימא מעודדים. מצבו של שוק העבודה יציב: שיעור האבטלה נמוך – 4.5 אחוזים – ולמרות ההאטה במשק לא צפויה בו עלייה בתקופה הקרובה. היחלשות הדולר במהלך חודש אפריל אפשרה להפחית את הגירעון המסחרי ב-6.2 אחוזים. עם זאת צפויה האטה בצריכה הפרטית, בגלל עלייה של מחירי הדלקים וירידה של מחירי הדירור (בגלל הקשיים בקבלת אשראי). כמו כן לא צפויה התאוששות קרובה של שוק הדירור: ברביע הראשון נרשם שיא במספר האנשים העלולים לאבד את ביתם בעקבות קשיים בהחזר המשכנתאות. העלייה בכמות העיקולים תביא לעלייה בהיצע הדירור הקיים ולירידה נוספת של המחירים. במקביל נמשכה הצטמצמות ענף הבנייה, המתבטאת בירידה של היקף ההתחלות. ה-Fed נוקט מדיניות מצמצמת-מתונה, על רקע אינפלציה גבוהה יחסית²¹: הריבית שנקבעה במאי נותרה ללא שינוי, ברמה של 5.25 אחוזים.

גוש האירו נמשכה הצמיחה המהירה, והתרחבות התוצר הגיעה ברביע הראשון של השנה ל-0.6 אחוז (לעומת הרביע הקודם). הגורמים המובילים את הצמיחה הם היצוא וההשקעות. על פי תחזית הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה של גוש האירו צמיחת התוצר בשנת 2007 תעמוד על 3.0 אחוזים. על המשך הצמיחה מצביעים גם האינדיקטורים

וכלי הטיס; ללא ענפים אלה, יצוא תעשיות הטכנולוגיה העילית שמר על יציבות.

על פי נתוני המגמה מסתמנות האטה בסחר הסחורות עם האיחוד האירופי (הן בצד היצוא והן בצד היבוא), עלייה בעודף המאזן המסחרי עם ארה"ב עקב התרחבות היצוא וירידה ביבוא, יציבות ביצוא למדינות אסיה והתמתנות ביבוא ממדינות אלה.

ההתפתחויות בעולם

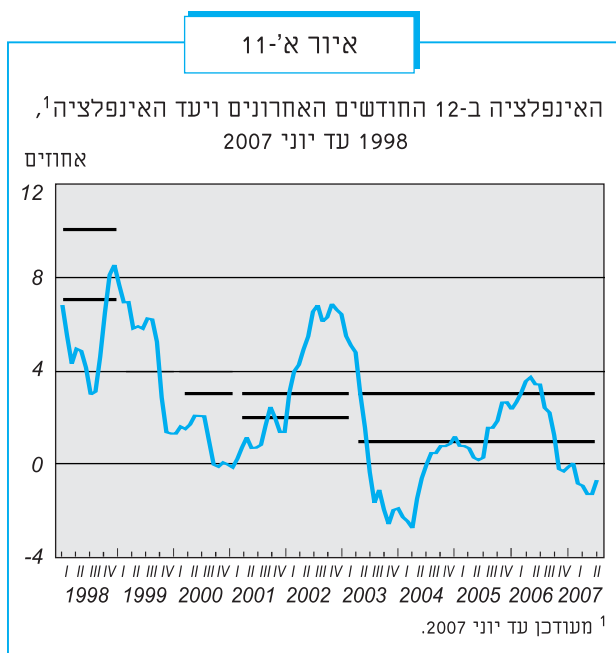
במחזור העסקים הנוכחי, בעיקר בשלביו הראשונים, היצוא, ובייחוד של תעשיות הטכנולוגיה העילית, הוא המוביל את צמיחת המשק הישראלי. משום כך רמת הביקושים העולמיים, התלויה בצמיחה הגלובלית, משפיעה על פוטנציאל הצמיחה של המשק. החשש הוא שהאטה בפעילות הכלכלית בעולם תביא להתמתנות הצמיחה המקומית.

ברביע הראשון של 2007 נמשכה הצמיחה המהירה במדינות גוש האירו, בלויית שיפור בשוק העבודה וקצב אינפלציה מתון. לעומת זאת הואטה הצמיחה בארה"ב ויפן. במשקים המתפתחים באסיה (בעיקר סין והודו) נמשכה הצמיחה המואצת, אף מעבר לתחזיות המוקדמות. על פי התחזית של קרן המטבע תעמוד הצמיחה ב-2007 על 7.5 אחוזים במשקים המתפתחים, וקצב הצמיחה במדינות אסיה

²⁰ ירידה של ההשקעה בבנייה למגורים גרעה כאחוז מהתוצר.

²¹ בחודש מאי עמד קצב עליית המחירים לצרכן ב-12 החודשים האחרונים על 2.7 אחוזים, וקצב עליית מדד הליבה (בניכוי מחירי האנרגיה והמזון) - על 2.2 אחוזים.

ההסתברות שקצב האינפלציה יחזור לתחום היעד עוד השנה היא גבוהה. להאטת קצב האינפלציה באמצע התקופה הנסקרת תרמה בעיקר ירידה של מדד מחירי הדיור, עקב ייסוף השקל. לעומת זאת מדד המחירים לצרכן ללא דיור, פירות וירקות, הלבשה והנעלה ומבוקרים עלה במחצית הראשונה של 2007 ב-1.8 אחוזים. הקצב השנתי של עליית מחירי המוצרים והשירותים המקומיים שאינם מושפעים מהשינויים בשער החליפין של הדולר היה גבוה מ-2 אחוזים, כפי שמחושב באמצעות מודלים אקונומטריים; מדד המחירים הסיטוניים עלה מתחילת השנה בקצב מהיר של 4.1 אחוזים. פחות חד במחצית השנייה של חודש מאי, שקיזז את השפעת הייסוף, פעל גם הוא להאצת קצב האינפלציה בחודשים האחרונים.

הציפיות לאינפלציה ל-12 החודשים הבאים היו קרובות לגבול התחתון של תחום היעד (לוח 9 ואיור א'-12). הן ירדו באמצע הרביע השני, כתוצאה מהייסוף החד בשקל לעומת הדולר, אך במהלך חודש יוני שבו ועלו לאמצע תחום היעד. ממוצע הציפיות לאינפלציה בסקר החברות היה גבוה יותר וקרוב לאמצע תחום היעד בשני הרביעים.

בתקופה הנסקרת הוריד בנק ישראל את הריבית מהרמה של 5 אחוזים בדצמבר 2006 ל-3.5 אחוזים ביוני 2007. היציבות של השקל והצמיחה המהירה במשק אפשרו להוריד את הריבית ללא חשש לערעור היציבות הפיננסית, למרות הפער חסר תקדים של 1.75 נקודות אחוז בין ריבית ה-Fed לריבית בנק ישראל. מדיניות הורדת הריבית יועדה להגברת

השוטפים - עלייה במכירות הקמעונאיות (לאחר האטה בחודשים הראשונים של השנה עקב העלאת המע"מ בגרמניה), גידול ההזמנות ממפעלים, עליית המדד המוביל של OECD ועלייה במדד אמוץ הצרכנים. הצמיחה החזקה הביאה לשיפור בשוק העבודה: האבטלה ירדה לרמה הנמוכה ביותר מאז 1993 - 7.1 אחוזים - התפתחות התומכת בעליית הביקושים המקומיים ובהמשך הצמיחה. האינפלציה נשארת מתחת לגבול העליון של היעד (2.0 אחוזים), ואף על פי כן גרמו הצטמצמות פער התוצר, ירידת האבטלה וההתרחבות המהירה של מצרפי הכסף והאשראי להעלאת הריבית ברבע נקודת אחוז ביוני, לרמה של 4.0 אחוזים. הבנק המרכזי של אירופה (ECB) צופה כי שיעור האינפלציה בגוש האירו יגיע השנה ל-1.8 אחוזים, והשוק צופה עלייה נוספת של ריבית ה-ECB עד סוף השנה, לנוכח הצמיחה המהירה והיווצרות לחצים אינפלציוניים.

הבנק המרכזי של **אנגליה** הותיר את הריבית ביוני ללא שינוי, ברמה של 5.5 אחוזים, אך צפויה העלאה - לנוכח קצב צמיחה גבוה (2.9 אחוזים ברביע הראשון במונחים שנתיים), אינפלציה גבוהה (קצב שנתי של ללמעלה מ-3.0 אחוזים כתוצאה מעליית מחירי האנרגיה) ועליית מחירי הדיור בכ-10 אחוזים בשנת 2006.

ביפן נרשמה ברביע הראשון של 2007 צמיחה בקצב שנתי של 2.4 אחוזים, המסמנת האטה ביחס לרביע האחרון של 2006, שבו צמח המשק ב-5.0 אחוזים במונחים שנתיים. הצמיחה נשענת על עליות ביצוא ובצריכה הפרטית, שגידולה עלה על הצפוי למרות היציבות בשכר. שיעור האבטלה ירד ל-3.8 אחוזים, והתגברות הלחץ בשוק העבודה עשויה להביא לעליית השכר, להתרחבות הצריכה הפרטית ולהאצה באינפלציה. ואולם עד כה קצב האינפלציה הנמוך ואף השלילי, כולל אינפלציית הליבה, הניע את הבנק המרכזי שלא להעלות את הריבית, והיא נותרה ברמה מזערית של חצי אחוז.

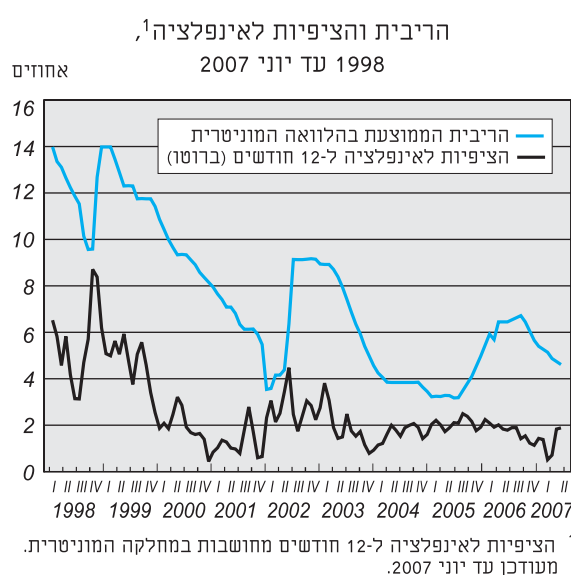
המחירים, המדיניות המוניטרית ושוקי הכספים וההון

מדד המחירים לצרכן עלה בתקופה הנסקרת באחוז אחד (לוח 7). מאז שנת 2003 פועל בנק ישראל במסגרת של יעד מחירים רציף, כך שהעמידה ביעד האינפלציה נבחנת בכל חודש על פי האינפלציה המצטברת ב-12 החודשים האחרונים. איור א'-11 מלמד כי בכל אחד מהחודשים ינואר עד יוני 2007 האינפלציה בפועל נמצאה מתחת לגבול התחתון של יעד האינפלציה (התפתחות שהחלה ברביע האחרון של 2006), ואף בתחום השלילי. עם זאת,

של יציבות יחסית מתחילת השנה כמעט עד סוף הרביעי הראשון שלה החל ייסוף חד של השקל, שנמשך עד אמצע מאי, הצטבר לכ-6.5 אחוזים, ובמהלכו הגיע שער הדולר לשפל של 3.93 שקלים בלבד. הייסוף החד נבע, מצד אחד, מהיחלשותו של הדולר בעולם מול רוב המטבעות, בשל הגירעון האדיר בחשבון השוטף והאטה במשק האמריקאי, ומהצד האחר – מהביצועים הטובים של המשק הישראלי, המתבטאים בצמיחה של הייצור והיצוא וצבירת העודף בחשבון השוטף, למרות אי-רגיעה ביטחונית ופרשיות שחיתות. אך במחצית השנייה של חודש מאי החל פיתוח חד של השקל. היחלשות הציפיות להורדת הריבית בארה"ב גרמה לעליית התשואה על איגרות החוב הממשלתיות האמריקאיות לרמה מעל 5 אחוזים. נוסף על כך העלו הבנקים המרכזיים באירופה את הריביות מחשש לעליית קצב האינפלציה. עקב עליית התשואה על השקעה בטוחה העבירו משקיעים זרים כספים מהשווקים המתעוררים, כולל ישראל, בחזרה לארה"ב ולאירופה, והוצאת הכספים משוק ההון הישראלי גרמה לצמצום היצע המט"ח ולפיתוח של השקל. להיחלשות השקל תרמה גם הורדת הריבית של בנק ישראל לחודש יוני.

הסיכויים לחזרת האינפלציה לתחום היעד, והתבססה על ניתוח הכוחות המשפיעים על קצב עליית המחירים. לירידת האינפלציה תרמה התחזקות השקל מול הדולר של ארה"ב, ששיקפה היחלשות של הדולר יחד עם צבירת עודף בחשבון השוטף וזרימת השקעות זרות לישראל. ואמנם, סגירת פער התוצר כתוצאה מהצמיחה המהירה של המשק מאז 2003, ירידת שיעור האבטלה, במיוחד בקרב העובדים המשכילים, והגברת הביקוש לתצרוכת מצד משקי הבית עלולות ליצור לחצים אינפלציוניים. על כך מצביעה גם התמתנות בקצב העלייה של פריון העבודה ובקצב הירידה של עלות העבודה ליחידת תוצר.

איור א'-12

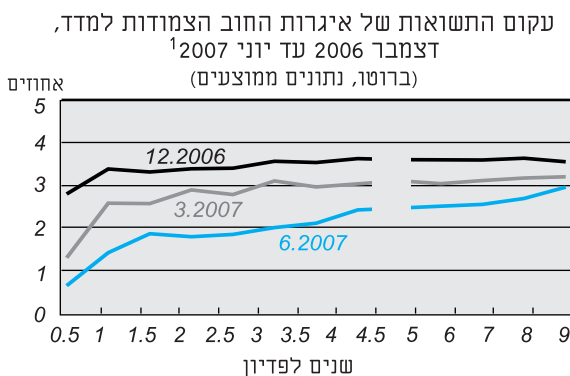
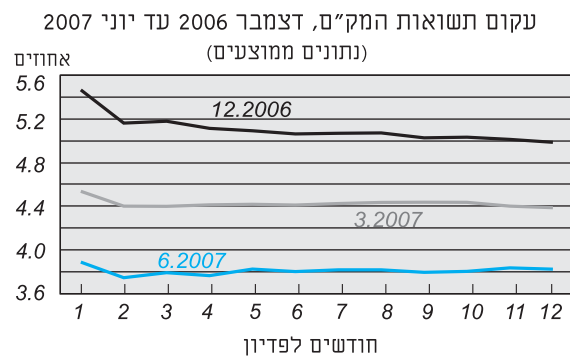
איור א'-13

אחד הגורמים החשובים ביותר בהשפעה על התפתחות המחירים ורמת האינפלציה במחצית הראשונה של השנה היה **שער החליפין** של השקל מול הדולר – דרך שינויים במחירי המוצרים הסחירים ובמחירים השקליים של מוצרים ושירותים שמחיריהם נקובים בדולרים. כך לשער החליפין השפעה רבה על מדד הדיור, ודרכו על מדד המחירים לצרכן כולו, מפני המשקל הגבוה של סעיף הדיור בסל המוצרים והשירותים. ההתפתחויות של החודשים האחרונים מלמדות כי השפעתו של מנגנון תמסורת זה רבה, ותנודתיות בשער החליפין יכולה לחולל תנודות לא-צפויות בקצב האינפלציה. הדולר פתח את השנה ברמה של 4.225 שקלים, והגיע בסוף המחצית הראשונה לרמה של 4.25 שקלים – פיתוח של כחצי אחוז בלבד (לוח 7 ואיור א'-13). אולם היציבות-לכאורה על פני המחצית מסווה שינויים קיצוניים במהלך החודשים האחרונים: לאחר תקופה

עקום תשואות המק"ם ירד בתקופה הנסקרת בעקבות לכל אורכו בשיעור ממוצע הדומה לירידה המצטברת של הריבית (איור א'-15). העקום נותר שטוח, דבר שמשקף ציפיות לאי-שינוי בריבית. השיפוע השלילי של עקום התשואות לתקופה-לפדיון בטווח הקצר מאוד של חודש עד חודשיים בסוף שנת 2006 ביטא כנראה את ציפיות הציבור להמשך הורדת הריבית גם ב-2007, ציפיות שהתממשו. שינויים בעקום התשואות של איגרות החוב הצמודות למדד מבטאים את ירידת התשואה הריאלית בטווח הקצר, שבהעדר שינוי בציפיות לאינפלציה, תואמת את הירידה בריבית הנומינלית. ירידת התשואה הריאלית נבעה מירידת הגירעון הממשלתי, ועמו הצורך בגיוס ההון לשם מימון, וכן מירידת פרמיית הסיכון של ישראל, אף שהעלאת הריביות במדינות המפותחות פעלה דווקא לעליית שיעור התשואה. עקום התשואה הפך משטוח כמעט לחלוטין לבעל שיפוע חיובי מתון, דבר שמבטא העדר ציפיות לירידה משמעותית של הריבית הריאלית בטווח הארוך.

איור א'-15

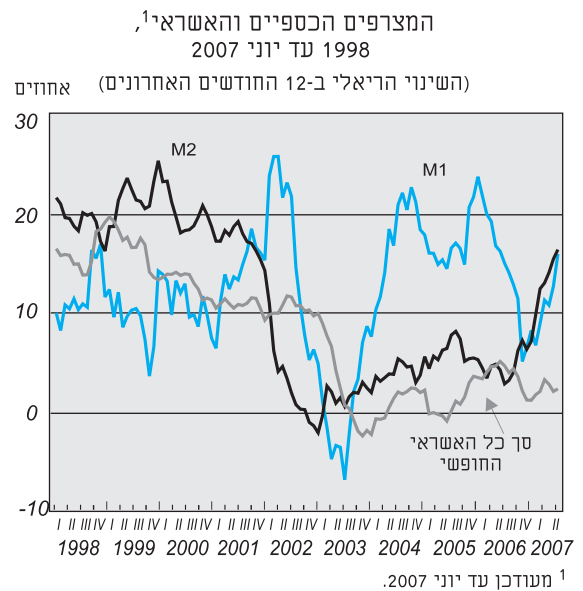

¹ ללא נתוני התשואה של איגרות החוב הצמודות למדד ל-10 שנים.

ביצועי הבורסה בתל אביב במחצית השנה האחרונה מדורגים במקום ה-13 בעולם, מתוך 50 מדינות. הבורסה המשיכה לעלות במחצית הראשונה של 2007, לאחר 4 שנים

קצב התרחבותם של אמצעי התשלום (M1) הואץ ל-16 אחוזים ב-12 החודשים האחרונים, לעומת 13.7 אחוזים בשנת 2006 (22 אחוזים בתקופה הנסקרת) והיה גבוה בהרבה משיעור האינפלציה בתוספת קצב צמיחת התוצר (לוח 8 ואיור א'-14). עם זאת חשוב לציין כי השפעת כמות הכסף על רמת המחירים במשטר של יעד אינפלציה היא שולית, משום שכלי המדיניות במשטר זה הוא הריבית. התפתחותו של המצרף האמור חשובה יותר בבחינת השינויים בביקושים, והתרחבותו משקפת לפחות בחלקה את ההתרחבות המהירה של הפעילות הריאלית במשק, את גידול הצריכה, לנוכח שיעורי ריבית נמוכים מאוד על ההשקעות הבטוחות והנזילות, ואת הגיאות בבורסה. קצב העלייה של M2 הואץ גם הוא ב-21 אחוזים.

איור א'-14

התרחבותו של האשראי הבנקאי החופשי הואצה במהלך התקופה הנסקרת, לאחר הצטמצמותו ברביע הרביעי של 2006, כנראה בגלל אי-הוודאות בעטייה של מלחמת לבנון השנייה. בהרכב האשראי הבנקאי ניכר שינוי – התרחבות משמעותית של האשראי השקלי הלא-צמוד והצטמצמות של האשראי במט"ח ושל האשראי הצמוד למדד, שינוי המושפע מהתפתחות שער החליפין והאינפלציה. הרמה הנמוכה יחסית של האשראי הבנקאי משקפת מעבר לגיוס הון ממקורות חוץ-בנקאיים. במחצית הראשונה של 2007 התגבר קצב הגיוסים באמצעות איגרות חוב: כמעט 45 מיליארדי ש"ח גויסו מהציבור בהנפקות חדשות של פירמות עסקיות. ההנפקה הגדולה ביותר הייתה של התעשייה האווירית – בהיקף של כמיליארד ש"ח.

ענף קרנות הנאמנות רשם במחצית הראשונה של 2007 גיוסי שיא, בהיקף של כ-25 מיליארדי שקלים, כתוצאה מהורדת הריבית בישראל, שהפחיתה את כדאיות ההשקעה בפיקדונות שקליים, ומייסוף השקל, שהפך את אפיק ההשקעה הדולרי ללא אטרקטיבי. אך בחודש יוני נרשמה האטה משמעותית בגיוסים, וכן פדיון נרחב, בעיקר מהקרנות השקליות. המשיכות של משקי הבית ושל הזרים מקרנות הנאמנות נבעו מהתחזקות הדולר ועליית התשואות על אג"ח אמריקאיות. גם עצירת הורדת הריבית של בנק ישראל עשויה להאט את קצב הגיוס העתידי.

של עליות, וסגרה את המחצית עם תשואה של 20 אחוזים במדד המעו"ף. המגמות החיוביות בשוקי העולם והצמיחה המהירה של המשק הישראלי התגברו על הזעזועים המקומיים – התפטרות שר האוצר, פרשיות שחיתות, השתלטות החמאס ברצועה, מהומות ברשות, קטיושות בצפון וקסמים בדרום. פרט לגל המימושים בסוף פברואר-תחילת מארס, נעו השווקים כלפי מעלה, תוך ירידה ברמת התנודתיות. עליית שערי המניות בבורסה שיקפה רווחי שיא של החברות הנסחרות, תוך ירידה במכפיל הרווח. 45 חברות חדשות הנפיקו מניות – יותר מאשר בשנת 2006 כולה. בהנפקת מניות גויס סכום של כ-16 מיליארד שקלים²². בתיק המניות של הציבור עלה משקל המניות הישראליות על חשבון משקלם של הנכסים האחרים.

²² חלק גדול מסכום זה – כ-6.4 מיליארדי ש"ח – גויס בהנפקת בז"ן חיפה.

לוח 1: חשבונאות לאומית, 2006 ו-2007 (אחוזים, במחירים קבועים, בניכוי עונתיות)

	2007	2006					2006
		I	IV	III	II	I	
*		שיעורי השינוי הממוצעים במונחים שנתיים (כל רביע לעומת קודמו)					
2007/I מול 2006/I							
3	4.7	6.3	7.3	-0.8	6.4	5.7	5.1
3	5.1	6.5	10.0	-4.1	8.7	7.9	6.4
3	6.4	11.8	4.9	4.8	4.6	7.7	4.8
3	-4.2	-41.9	181.0	-38.0	-16.9	0.7	4.1
3	10.6	23.7	-0.2	20.6	0.3	5.5	6.4
3	10.2	11.1	9.3	-14.4	41.7	-2.0	4.9
3	11.6	14.9	6.8	-13.5	46.0	1.5	9.3
3	8.6	-2.3	44.1	-12.5	12.8	3.3	3.1
3	8.7	13.8	21.5	-11.6	14.2	6.3	5.0
3	4.3	-4.0	4.9	17.9	-0.1	4.8	3.3
3	4.4	6.3	1.9	12.2	-2.2	3.5	2.7
3	17.2	-0.9	21.1	-1.6	-0.7	6.4	3.8

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

¹ תישוב חדש - ללא סובסידיות.

² תישוב חדש - ללא מסים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח 2: אינדיקטורים לפעילות העסקית, 2006 ו-2007
(אחוזים, בניכוי עונתיות, פרט לנתוני ענף הבנייה)

*	התקופה הנסקרת ¹	2007		2006				
		II	I	IV	III	II	2006	
שיעורי השינוי הממוצעים במונחים שנתיים (כל רביע לעומת קודמו)								
6	7.4	7.6	7.6	6.5	7.4	8.5	4.3	המדד המשולב למצב המשק
6	4.1	5.0	6.2	15.5	-7.7	2.8	4.2	המסחר הקמעוני המאורגן
5	7.9	5.4	-2.7	11.3	14.4	9.4	8.4	הייצור התעשייתי (ללא יהלומים)
5	6.8	6.0	12.2	11.9	-2.0	6.5	5.4	מדד הפדיון בענף המסחר
5	8.9	1.6	16.8	11.5	1.7	9.3	8.2	מדד הפדיון - מסחר ושירותים
6	18.8	18.4	101.4	-11.3	-2.8	10.8	-2.1	מדד היצוא - שירותים
6	-5.2	17.1	103.1	126.2	-84.5	9.5	-3.9	כניסת תיירים
הבנייה למגורים								
4	-16.6		-15.8	7.3	-29.8	-8.1	-3.0	התחלות הבנייה של דירות ¹
4	1.1		6.0	12.4	-24.5	-8.5	-7.8	גמר הבנייה של דירות ¹
הבנייה שלא למגורים								
3	-64.2		-64.2	-10.6	1.7	8.4	3.0	שטח ההתחלות ¹
ממצאי סקר החברות (מאזן הנטו) ²								
6		27	24	34	14**	28	28	המאזן המשוקלל של המגזר העסקי
6		21	28	26	22	33	29	תפוקת החברות התעשייתיות
6		30	30	39	24**	29	33	מכירות חברות המסחר

* החודש האחרון שלגביו יש נתון. ** מציין תוצאה בלתי מובהקת ברמה של 10 אחוזים.

¹ שיעור השינוי לעומת התקופה המקבילה אשתקד.

² מאזן הנטו הוא ההפרש בין מספר החברות המדווחות על עלייה לבין אלה המדווחות על ירידה, כאחוז מסך החברות המדווחות.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרד הבינוי והשיכון ועיבודי בנק ישראל.

לוח 3: אינדיקטורים להתפתחות שוק העבודה, 2006 ו-2007
(בניכוי עונתיות)

* הנסקרת ¹	התקופה	2007		2006		2007			
		II	I	IV	III	II	II	I	
		שיעור השינוי (כל רביע לעומת קודמו)					(אלפים)		
3	3.0	1.2	0.6	0.0	1.1	2,864	כוח העבודה האזרחי		
3	4.2	1.3	1.2	0.6	1.0	2,643	המועסקים הישראלים		
3	6.7	0.7	-3.1	4.4	4.8	780	במגזר הציבורי		
3	3.1	1.5	2.6	-1.2	0.2	1,859	במגזר העסקי		
3	5.0	-0.9	2.7	4.3	-1.0	372	מועסקים זרים ומהשטחים (לא מנוכה עונתיות)		
3	1.3	0.3	2.2	-0.3	-0.6	36.9	ממוצע שעות העבודה השבועיות למועסק		
3	4.8	0.8	3.5	1.1	-0.6	88,124	תשומת העבודה במגזר העסקי (כולל שטחים וזרים), שבועי		
3	4.2	0.9	4.0	0.2	-0.5	77,252	ישראלים בלבד		
3	10.7	3.7	-2.2	3.2	4.1	19,911	תשומת העבודה במגזר הציבורי (ישראלים)		
3	-9.7	0.5	-5.5	-6.3	1.6	221	הבלתי מועסקים		
5	-7.7	-1.3	-1.4	-2.6	-3.1	202	205	דורשי העבודה	
6	-8.5	0.2	-2.6	-3.7	-1.3	-2.1	65	65	התביעות לתשלומי דמי אבטלה
(ש"ח, נתונים מקוריים)									
4	3.6	1.3	0.7	1.0	0.9	0.7	7,418	7,438	השכר הריאלי למשרת שכיר ²
4	1.9	2.9	-0.6	-1.6	1.3	2.5	6,656	6,734	במגזר הציבורי
4	4.2	0.9	1.6	2.0	1.1	-1.0	7,781	7,773	במגזר העסקי
4	2.8	1.2	0.8	0.1	0.6	1.2	7,630	7,610	השכר הנומינלי למשרת שכיר ²
4	1.2	3.4	-0.4	-2.7	0.6	3.5	6,847	6,890	במגזר הציבורי
4	3.5	1.0	1.7	1.1	0.9	-0.5	8,005	7,953	במגזר העסקי
(אחוזים, מנוכה עונתיות)									
3	1.1	56.1	55.6	55.5	55.8				שיעור ההשתתפות
3	2.3	51.8	51.3	51.0	50.9				שיעור התעסוקה
3	-12.1	7.7	7.8	8.3	8.8				שיעור האבטלה
3	6.0	42.1	36.7	38.9	44.7				עומק האבטלה ³

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

¹ שיעור השינוי לעומת התקופה המקבילה אשתקד (נתונים מקוריים).

² כולל זרים ועובדים מהשטחים.

³ המובטלים המחפשים עבודה מעל חצי שנה מתוך סך כל המובטלים (נתונים מקוריים).

מקור הנתונים: סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, למעט נתוני הישראלים והלא-ישראלים במגזר העסקי, תשומת העבודה במגזר העסקי וסך המועסקים הישראלים, אשר מקורם באומדני החשבונאות הלאומית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח 4: ביצוע התקציב של הממשלה, 2006 ו-2007

*	התקופה הנסקרת	2007		2006				
		II	I	IV	III	II	2006	
3	5.2		5.2	-3.7	-1.2	-0.2	0.2	הגירעון המקומי כאחוז מהתוצר
	במיליארדי ש"ח ²	מיליארדי ש"ח, מחירים שוטפים					הסטייה מתוואי התקציב המקומי ללא אשראי ¹	
6	1.3	3.5	4.1	0.7	3.0	2.7	10.0	בהכנסות
6	-0.7	-2.2	-2.2	-0.1	4.1	-0.1	0.3	בהוצאות
6	-2.0	-5.7	-6.3	-0.8	1.1	-2.8	-9.6	בגירעון
6	1.0	-0.8	6.4	-8.1	-2.0	-3.2	-5.5	הגירעון הכולל ללא אשראי (במיליארדי ש"ח)
שיעור השינוי הריאלי לעומת התקופה המקבילה אשתקד (אחוזים)								
5	5.2	7.4	7.3	7.4	7.2	4.4	6.9	הכנסות הממשלה ממסים
5	6.0	5.8	10.6	7.8	19.4	10.1	12.3	מזה: הכנסות ממס הכנסה נטו
6	1.3	2.3	0.4	6.5	-1.9	6.1	4.7	הכנסות ממע"מ ברוטו
5	7.7	2.1	9.0	6.5	7.1	3.8	3.4	הוצאות הממשלה
5	4.7	3.4	4.8	8.8	2.3	0.5	3.2	קצבאות הביטוח הלאומי
5	-7.5	-8.3	-7.4	-0.9	-4.9	-5.9	-3.8	מזה: דמי אבטלה
5	-6.1	-4.8	-6.6	-5.9	-6.7	-9.0	-7.1	הבטחת הכנסה
5	4.2	6.6	2.9	6.3	3.4	0.3	2.3	גבייה של המוסד לביטוח לאומי מהציבור

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

¹ התוואי נקבע בהתאם ליעד גירעון של 3.0 אחוזי תוצר.

² השינוי בתקופה הנסקרת לעומת התקופה המקבילה אשתקד אינו מתייחס לתוואי העונתי. המקור: משרד האוצר, המוסד לביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל.

לוח 5: סחר החוץ, מאזן התשלומים ויתרות מטבע החוץ, 2006 ו-2007
(מנוכה עונתיות)

התקופה הנסקרת ¹	*	2007		2006				
		II	I	IV	III	II	2006	
שיעורי שינוי ממוצעים ² (כל רביע לעומת קודמו)								
המסחר בסחורות ³								
יבוא הסחורות	6	16.5	4.6	6.3	0.8	5.8	1.0	7.9
מזה: נכסי הצריכה	6	36.1	1.2	28.2	0.3	4.7	1.0	10.5
נכסי ההשקעה	6	8.4	4.1	0.5	-0.5	8.6	-4.3	4.5
התשומות לייצור	6	13.1	6.1	1.4	1.4	5.2	3.0	8.4
יצוא הסחורות	6	14.4	-0.5	7.7	2.6	-1.1	10.4	13.5
מזה: היצוא התעשייתי	6	13.6	0.1	6.7	2.6	-1.3	10.8	14.0
מזה: טכנולוגיה עילית	6	10.3	1.4	3.0	1.8	-3.5	18.1	20.3
מיליוני דולרים								
מאזן התשלומים								
יצוא הסחורות והשירותים	3		16,645	16,297	15,571	16,363		62,992
יבוא הסחורות והשירותים	3		16,668	16,479	15,212	15,616		61,892
העודף (הגרעון) בחשבון סחורות ושירותים	3		-24	-182	359	747		1,100
העודף (הגירעון) בחשבון השוּטף	3		1,697	1,830	2,336	2,080		7,990
החשבון הפיננסי (למעט יתרות המט"ח) ⁴	3		-724	-1,799	-1,133	-1,602		-2,092
מזה: ההשקעות הישירות של תושבי חוץ ⁴	3		2,196	4,168	5,787	1,971		3,575
השקעות תושבי חוץ בתיק ניירות הערך למסחר ⁴	3		1,111	1,561	-381	-1,547		2,023
ההשקעות הישירות וההשקעות של תושבי ישראל בתיק ניירות הערך למסחר בחו"ל ⁴	3		3,286	3,699	2,451	1,695		5,509
החוב החיצוני נטו (באחוזי תוצר) ⁴	3		-24.8	-23.4	-19.7	-16.1		-23.3
היתרות בבנק ישראל, לסוף תקופה ⁴	6		29,112	30,503	29,055	27,627	27,349	29,055

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

1 שיעור השינוי לעומת התקופה המקבילה אשתקד (נתונים מקוריים).

2 שיעורי השינוי מתייחסים להיקפים הדולריים של היבוא והיצוא, לא לשינויים כמותיים.

3 נתוני המסחר בסחורות הם ללא אניות, מטוסים, יהלומים ודלק.

4 נתונים מקוריים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח 6: מדדים להתפתחויות הכלכליות במדינות המתקדמות והמתפתחות¹
(אחוזי שינוי שנתיים)²

	2008	2007	2006	2005	2004	2003	
תחזית	תחזית						
התמ"ג העולמי	4.9	4.9	5.4	4.9	5.3	4.0	
במדינות המתקדמות	2.7	2.5	3.1	2.5	3.3	1.9	
במדינות המתפתחות	7.1	7.5	7.9	7.5	7.7	6.7	
הסחר העולמי	7.4	7.0	9.2	7.4	10.6	5.4	
במדינות המתקדמות	5.7	4.7	7.4	6.1	9.1	4.1	יבוא
יצוא	5.8	5.5	8.4	5.6	8.9	3.3	
במדינות המתפתחות	12.2	12.5	15.0	12.1	16.4	10.3	יבוא
יצוא	9.9	10.4	10.6	11.2	14.6	10.8	
מחירי הסחורות הלא מעובדות (בדולרים)	6.6	-5.5	20.5	41.3	30.7	15.8	נפט ³
אחר	-8.8	4.2	28.4	10.3	18.5	6.9	
האינפלציה (מדד המחירים לצרכן)	2.1	1.8	2.3	2.3	2.0	1.8	במדינות המתקדמות
שיעורי ריבית לזמן קצר (אחוזים) ⁴	5.1	5.2	4.8	3.2	1.4	1.0	על הפיקדונות בדולרים
על הפיקדונות באירו	3.7	3.8	3.1	2.2	2.1	2.3	
במדינות המתקדמות	5.4	5.4	5.5	6.0	6.3	6.5	

¹ בהגדרות ה-World Economic Outlook ישראל נכללת בין המדינות המתקדמות. המדינות המתקדמות כוללות את המדינות המפותחות וחלק מהשווקים המתעוררים.

² פרט לשיעורי הריבית והאבטלה.

³ המחיר הממוצע של חבית נפט ב-2006 היה 64.27 דולרים של ארה"ב.

⁴ ריבית ה-LIBOR לשישה חודשים על הפיקדונות בדולרים; ריבית ה-LIBOR לשלושה חודשים על הפיקדונות באירו. המקור: World Economic Outlook (IMF), לפי העדכון מאפריל 2007.

לוח 7: מדדי מחירים נבחרים - קצב השינוי במהלך התקופה, 2006 ו-2007
(אחוזים, במונחים רבעוניים)

התקופה	2007	2006					
הנסקרת ¹	II	I	IV	III	II	2006	
*							
							שיעורי השינוי במהלך הרביע
6	1.0	1.2	-0.2	-0.9	-0.8	1.0	-0.1
6	1.6	1.7	-0.1	-0.7	-0.8	2.0	0.9
6	1.8	1.2	0.6	-1.4	-0.5	1.7	1.4
6	-0.4	-0.1	-0.3	-2.9	-0.3	-3.2	-6.1
6	4.1	2.5	1.6	-2.8	-0.6	2.3	2.1
6	-0.5	-0.4	0.0	-3.5	-2.7	-4.6	-8.9
4	-3.9	-7.5	0.0	-2.4	-2.5	-3.0	-5.8

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

¹ שיעור השינוי בששת החודשים האחרונים במונחים חצי-שנתיים.

המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח 8: המצרפים המוניטריים והאשראי הבנקאי החופשי, 2006 ו-2007
(שיעורי השינוי במונחים שנתיים, אחוזים)

מספר	התקופה הנסקרת	מחצית ב-12 החודשים האחרונים	2007		2006			
			II	I	IV	III	II	2006
		במהלך התקופה	לעומת התקופה הקודמת					
6	21.7	16.0	23.9	21.0	-1.3	11.0	6.6	13.7
6	21.0	16.5	19.7	22.8	9.5	10.0	5.5	4.9
6	17.3	13.4	14.1	19.8	6.9	6.4	6.1	7.4
6	5.3	2.4	4.2	3.8	-0.5	2.4	4.0	3.6
6	11.8	13.9	11.8	20.0	18.0	13.9	16.8	12.3
6	-0.2	-3.2	0.5	-6.3	-7.1	-0.3	-0.9	1.1
6	-0.5	-11.8	-7.7	-13.0	-23.7	-14.2	-10.0	-7.6

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

¹ פיקדונות העו"ש + המזומן שבידי הציבור.

² M1 + פז"ק לא-צמוד (עד שנה) + פח"ק.

³ M2 + פז"ק צמוד (עד שנה) + עו"ש צמוד.

המקור: בנק ישראל, המחלקה המוניטרית.

לוח 9: הריביות, התשואות ומדד המניות, 2006 ו-2007
(אחוזים, ממוצע לרביע)

מספר	התקופה הנסקרת	2007		2006			
		II	I	IV	III	II	2006
		הריבית הנומינלית					
2	3.4		3.4	4.1	4.3	4.1	4.1
5	7.6	7.2	7.8	8.3	8.7	8.4	8.4
11				5.5	5.6	5.3	5.3
6	5.2	5.2	5.2	5.2	5.3	5.1	5.1
6	4.2	3.8	4.5	5.1	5.8	5.8	5.5
6	3.1	2.9	3.2	3.6	3.9	3.8	3.7
6	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3
6	1.1	1.0	1.3	1.4	1.8	1.9	1.8
5	21.9	13.6	10.1	7.5	5.2	-8.4	5.4

* החודש האחרון שלגביו יש נתון.

¹ credit default swap כפי שהוא נמדד משוק ה-cds לחמש שנים.

² הציפיות מבוססות על חישוב מחלקת המחקר נגזרו מפער התשואות בין אג"ח צמודות לאג"ח לא-צמודות, שהוחזקו על ידי משקיעים מוסדיים שאינם מחויבים במס, ובניכוי השפעת יום ה-X על מחיר האיגרת.
המקור: בנק ישראל, המחלקה המוניטרית.

חלק ב': הרחבה בסוגיות נבחרות

וכד' לרוב אינם יכולים לממן את הוצאות ההכשרה, וגם מנועים מללוות לצורך זה בגלל כשל שוק: כיוון שההון האנושי, בהיותו נכס מופשט, אינו יכול לשמש ביטחונות לקבלת ההלוואה, בנקים פרטיים מסרבים להלוות למימון הכשרה. דבר זה מדגיש את חשיבות תפקידה של המדיניות הציבורית בתחום ההכשרה המקצועית.

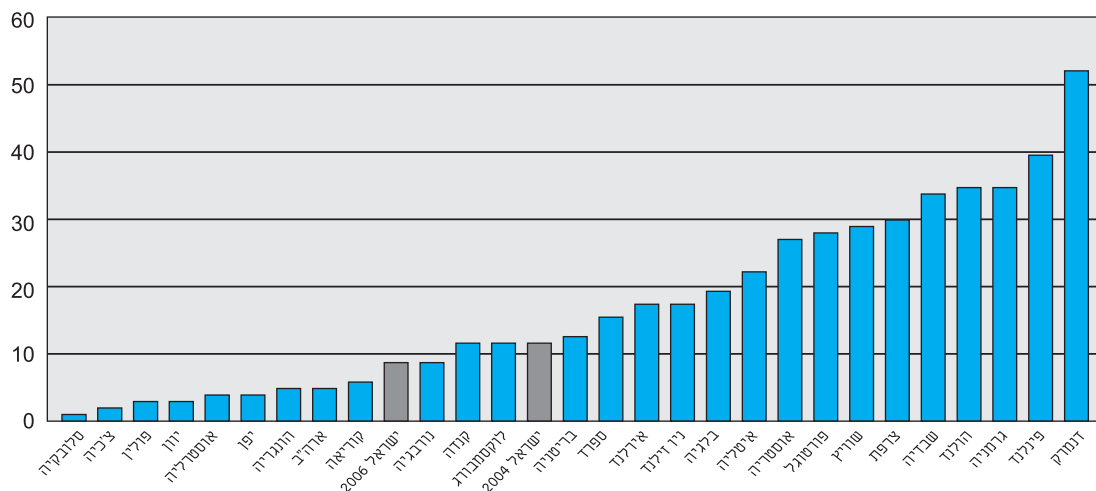
במדינות המערב הביאה עליית האבטלה בשלושת העשורים האחרונים של המאה הקודמת להתרחבות ההשקעה הממשלתית במערך ההכשרה המקצועית, תוך שונות רבה בין המדינות. לעומת זאת בישראל חלו בשנים האחרונות שינויי חקיקה, שהביאו לצמצום היקף ההכשרה המקצועית²⁴, למרות שיעורי אבטלה גבוהים בשנים אלה. איור ב'-1 מציג את שיעור ההוצאה הציבורית על הכשרה מקצועית מהתמ"ג בישראל ובמדינות OECD; מתברר שאנו נמצאים בחלק התחתון של התפלגות ההוצאה הזאת.

הכשרה מקצועית בישראל והמלצות לשיפור

מדיניות של התערבות פעילה בשוק העבודה (Active Labor Market Policy – ALMP) נועדה למנוע את שחיקת הונו האנושי של המובטלים ולשפר את סיכוייהם לתעסוקה-מחדש באמצעות הענקת שירותי השמה ממשלתיים, סבסוד תעסוקה ומערך הכשרה מקצועית. תוכניות הכשרה מקצועית נועדו להקנות למשתתפים בהן כישורים ומקצועות חדשים, או לשפר את מיומנותם. ההכשרה המקצועית היא כלי חשוב להחזרת המובטלים למעגל התעסוקה, אך אין להמעיט בחשיבותה גם עבור המועסקים, במיוחד בשוק העבודה המודרני, המאופיין בשינויים תכופים בסביבת העבודה ואף במשלחי היד. הכשרה מקצועית מעלה את פריון העבודה, ועובדים שמקבלים הכשרה נהנים מתעסוקה בטוחה יותר ומעליית שכר מהירה יותר²³. עם זאת העובדים הזקוקים ביותר להכשרה (עובדים בשכר נמוך, צעירים, עובדים זמניים

איור ב'-1

שיעור ההוצאה הציבורית על הכשרה מקצועית מהתמ"ג
ובישראל בשנת 2004¹,
(אחוזים)

¹ ארה"ב ובריטניה, שנת 2003, ישראל, גם בשנת 2006. המקור: ישראל - נתוני התקציב (סעיף 3617, האגף להכשרה מקצועית). שאר המדינות - OECD Employment Outlook 2006.

²⁴ להרחבה על שינויי החקיקה הנוגעים למערך ההכשרה המקצועית בישראל ראו בנק ישראל, מחלקת המחקר, ההתפתחויות הכלכליות בחודשים האחרונים, 113, עמ' 24-26.

²³ OECD Employment Outlook, Boosting Jobs and Incomes, 2006.

ממצאים אמפיריים מהעולם ומישראל

לאחר שמחקרים בעבר התקשו לזהות ולכמת את התרומה החיובית של הכשרה מקצועית סמוך למועד סיומה²⁵, נערכו בשנים האחרונות מחקרים שעקבו אחר הביצועים של משתתפי התוכניות לאורך זמן. אלה הראו שהשפעתן של תוכניות הכשרה נעשית חיובית מובהקת רק כעבור תקופה ארוכה²⁶. כמו כן נמצא כי השפעת תוכניות ההכשרה על אוכלוסיות שונות הייתה היטרונגית: הן הועילו לקבוצות יעד מסוימות (בעיקר נשים מבוגרות בשכבות החלשות), אך שיעורי תשואתן עבור האוכלוסיות האחרות (גברים, צעירים) היו נמוכים ואף שליליים²⁷. התברר גם כי ההכשרה יעילה בהחזרת מובטלים למעגל העבודה בעיקר כשהמובטלים הם בעלי מוטיבציה גבוהה. בהקשר זה מועלית הטענה כי הרחבה גורפת של ההכשרה המקצועית עלולה לפגוע בהישגיה של התוכנית, בגלל שילוב מובטלים בעלי סיכויי הצלחה נמוכים יחסית²⁸.

²⁵ ראו לדוגמה:

A. Forslund and A. Krueger (1994). *An evaluation of the Swedish active labor market policy: new and received wisdom*, NBER Working Paper No. 4802; N. Park, B. Power, W.C. Riddell and G. Wong (1996). "An assessment of the impact of government-sponsored training", *Canadian Journal of Economics* 29 (Special issue), Part I, S93-S98.

²⁶ ראו לדוגמה:

D. Friedlander and G. Burtless (1995). *Five Years After: the Long-Term Effects of Welfare-to-Work Programs*, Russel Sage Foundation, New York; V. Hotz, G. Imbens and J. Klerman (2000). *The long-term gains from GAIN: a re-analysis of the impacts of the California GAIN program*, NBER Working Paper No. 8007; A. Dyke, C.J. Heinrich, P.R. Mueser and K.R. Troske (2005). *The effects of welfare-to-work program activities on labor market outcomes*, IZA Discussion Paper No. 1520.

J. Gueron and E. Pauly (1991). *From Welfare to Work*, New York: Russel Sage; C. Eberwein, J.C. Ham and R.J. Lalonde (1997). "The impact of being offered and receiving classroom training on the employment histories of disadvantaged women: Evidence from experimental data", *The Review of Economic Studies* 64(4), Special Issue: Evaluation of Training and Other Social Programmes, pp. 655-682; R. LaLonde, (1995). "The promise of public sector-sponsored training programs", *Journal of Economic Perspectives* 9, 149-168; H.S. Bloom, L.L. Orr, G. Cave, S.H. Bell and F. Doolittle (1993). *The National JTPA Study: Title II – An Impact on Earnings and Employment at 18 Months*, Bethesda: Abt Associates; J.P. Martin and D. Grubb (2001). "What works and for whom: a review of OECD countries' experiences with active labour market policies", *Swedish Economic Policy Review* 8(2), 9-56.

B. Cockx (2003). *Vocational Training of Unemployed Workers in Belgium*, IZA Discussion Paper No. 683.

סקירות מקיפות של תוכניות ההכשרה לקבוצות ייעודיות בארה"ב²⁹ הבליטו שלושה יסודות בהצלחה: (1) התמקדות באוכלוסיית יעד שהתוכנית עשויה להיטיב עמה; (2) היקף מצומצם של התוכניות; (3) הענקת תעודות מוכרות בשוק בסיום הקורס ושילוב אלמנט תעסוקתי, באמצעות קשרים הדוקים עם מעסיקים מקומיים.

החיסרון העיקרי של סוג התערבות זה הוא בהחלשת המאמצים שמשתתפי תוכניות ההכשרה משקיעים בחיפוש עבודה, עקב צמצום זמנם החופשי – תופעה המכונה "השפעת ההינעלות" ('locking-in effect'): ההשתתפות בתוכנית צפויה, בשלב הראשון, להקטין את הסתברות המעבר לתעסוקה, ורק לאחר סיום התוכנית עולים סיכויי המשתתפים למצוא עבודה. תקופת האבטלה אמורה להתארך גם בגלל הצרת תחום חיפוש העבודה לאחר קורס הכשרה במקצוע נתון, במיוחד אם המשתתף היה חסר מיומנות לפני הקורס, וכן בגלל עלייה של שכר הסף. מכאן שהתועלת של תוכניות הכשרה מקצועית ממושכות יכולה להתברר רק כמה שנים לאחר סיומן.

המחקר על כדאיות תוכניות ההכשרה בישראל מצומצם. בין היתר נמצא כי בוגריהן מצליחים לקצר את זמן חיפוש העבודה יחסית למובטלים שלא עברו הכשרה³⁰, וכי הכשרה מקצועית מיטיבה עם עולות חדשות בעלות השכלה גבוהה³¹. מסקר מעקב אחר בוגרי הכשרות מקצועיות³² עולה כי שליש מהם אינם מועסקים בתום חצי שנה מסיום ההכשרה, כי מבין המועסקים רק כמחצית עובדים במקצוע

²⁹ מבוסס על הסקירות שהוכנו על ידי

D. Friedlander, D.H. Greenberg and P.K. Robins (1997). "Evaluating government training programmes for the economically disadvantaged", *Journal of Economic Literature* 35(4), 1809-1855; M. Stanley, L. Katz and A. Krueger (1998). *Developing skills: what we know about impacts of American employment and training programs on employment, earnings and educational outcomes*, Malcolm Weiner Center for Social Policy Working Paper H-98-02, John F. Kennedy School of Government, Harvard University, October.

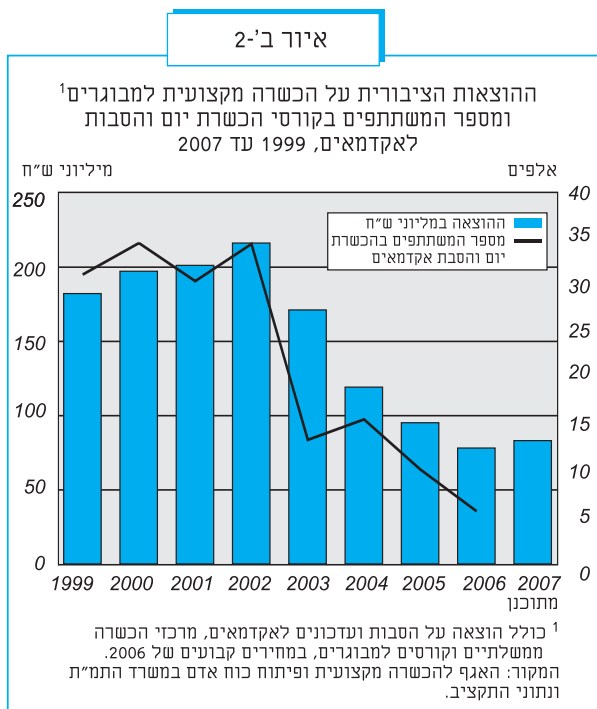
M. Beenstock (1996). "Training and the time to find a job in Israel", *Applied Economics* 28, 935-946.

S. Cohen (2000). *Training and work experience effects on labor market absorption of female immigrants*, Tel Aviv University, The Eitan Berglas School of Economics.

³² א' אחיטוב, י' אייל ולי' כהן (2001), ניתוח שינויים בתעסוקה ושכר של מובטלים בישראל בעקבות הכשרה מקצועית, משרד העבודה והרווחה, הרשות לתכנון כוח אדם.

צומצם היקף הקצבאות המשולמות בזמן הלימודים, דבר שגרם לירידת מספר המשתתפים בקורסים לפחות ממחצית. בשנת 2006 ירד מספר המשתתפים בקורסי ההכשרה המקצועית ירידה נוספת של למעלה מ-40 אחוזים.

צמצום ההכשרה המקצועית נבע לא רק משיקולי חיסכון, אלא גם מהבנה כי מערך ההכשרה המקצועית כפי שהוא הופעל בעבר לא היה יעיל די הצורך³⁴. לפיכך הושם עתה דגש בתוכניות קטנות, המותאמות לצרכים המיוחדים של האוכלוסייה המטופלת (חרדים, עולים מקווקז ומאתיופיה, בני מיעוטים) ומשלבות הכשרה מקצועית המבוקשת בשוק עם התנסות בעבודה מעשית. עם התוכניות שהופעלו במתכונת החדשה נמנה הקורס "אופק חדש" להכשרת טכנאים בשיתוף עם חברת "אינטל", קורסי הכשרת נשים חרדיות לעבודת תמצות חוץ נדל"ן מארה"ב במודיעין עילית, בשיתוף עם חברת "סיטיבוק סרביס", תוכנית "כיתה במפעל" להכשרת צעירים בדוים כמפעילי מכונות במפעל "כיתן" בדימונה בשיתוף עם "כיתן" ו"מכללת אתגר", קורס הכשרה במיכון פרמצבטי עם תעסוקה מובטחת בשיתוף עם חברת "טבע" ועוד. על אלה נוספו קורסים שאורגנו על ידי האגף להכשרה מקצועית במשרד התמ"ת במקצועות הבנייה במטרה להחליף עובדים זרים בישראלים.

³⁴ באוקטובר 2006 מונתה ועדה לבחינת מערך ההכשרה המקצועית ולשינוי תפיסתה, כדי שהוא יוכל לתת מענה הולם לצורכי המשק ושוק העבודה.

הנרכש בקורס, וכי בממוצע שכרם של בוגרי ההכשרות יורד בהשוואה לשכרם בעבודה האחרונה לפני תקופת האבטלה. עם זאת נמצא כי תוכניות הכשרה מקצועית מועילות לעולים חדשים יותר מאשר לאוכלוסייה הוותיקה, לנשים יותר מאשר לגברים ולרווקים יותר מאשר לנשואים. מסקר מעקב אחר המשתתפים בתוכנית להשלמת השכלה³³ עולה כי שני שלישים מהבוגרים לא עבדו כלל אחרי סיום הלימודים. קבוצה זו אופיינה במשקל גבוה של מבוגרים, ערבים, חרדים ומעוטי השכלה (בוגרי בית ספר יסודי או חטיבת ביניים). חלק גדול מהשייכים לקבוצה ציינו כי השתתפו בתוכנית מכפייה, או בגלל "העדר עיסוקים טובים יותר". לפיכך יודגש כי התשואה החיובית מהפעלת התוכניות מתקבלת כשההשתתפות בהן היא מרצון, והמשתתפים הם בעלי מוטיבציה להצלחה.

הכשרה מקצועית במדינות אירופה

הכשרה מקצועית היא הרכיב החשוב ביותר של המדיניות הפעילה בשוק העבודה, הן מבחינת היקף ההוצאה הכספית והן מבחינת מספר המשתתפים. עם זאת בשנים האחרונות חלקה בסך ההוצאה על צעדים אקטיביים הלך ופחת, בעוד שהחשיבות של סוגי התערבות אחרים, כגון תמרוץ תעסוקה ותוכניות מיוחדות לשילוב נכים בשוק העבודה, הלכה וגברה. על פי נתוני ה-Eurostat לשנת 2003 ההוצאה על הכשרה במדינות האיחוד האירופי – כולל הכשרה עיונית בכיתות לימוד, הכשרה במקום העבודה ותמיכות למשתתפים – הסתכמה ב-39 אחוזים מסך ההוצאה על מדיניות פעילה, לעומת 44 אחוזים בשנת 1998. ההוצאה המרבית על הכשרה נרשמה בבריטניה (יותר מ-80 אחוזים מסך ההוצאה על מדיניות פעילה); אוסטריה, פורטוגל, פינלנד וגרמניה אופיינו בהוצאה גבוהה מהממוצע (מ-47 ל-65 אחוזים מסך ההוצאה על המדיניות הפעילה), ואילו בבלגיה, בספרד, בהולנד ובנורבגיה חלקה של ההוצאה על הכשרה היה נמוך ביותר (18, 20, 21 ו-13 אחוזים מסך ההוצאה על המדיניות הפעילה, בהתאמה). בישראל, עמדה הוצאתו של האגף להכשרה מקצועית בשנת 2006 על כ-35 אחוזים מסך ההוצאה על התערבות פעילה.

המצב העדכני של ההכשרה המקצועית בישראל

בשנים האחרונות ניכר צמצום דרסטי בהיקף ההכשרה המקצועית למובטלים (איור 2). ההוצאה על הכשרה מקצועית צומצמה באופן חד עוד בשנת 2003, ונוסף על כך

³³ מ'. סופר (2006), השלמת השכלה למובטלים ככלי להגברת השילוב בשוק העבודה, מינהל מחקר וכלכלה, משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.

בשנים האחרונות נעשו מאמצים משמעותיים ליצירת מקומות עבודה עבור הציבור החרדי, גם על ידי משקיעים מחו"ל, וכתוצאה מכך נוצרו מאות מקומות עבודה. בהקשר זה יש להזכיר את יוזמת מרכזי התמיכה הטלפוניים (call centers), קורס הכשרה בתמצות חוזים ופתיחת סניף של חברת "סיטיבוק סרביסיס", הקמת מפעלים של "מטריקס", "תלפיות טכנולוגיות", "אמיגיסטור מערכות" ואחרים בעיר החרדית מודיעין עילית ומפעל "מטריקס-תלפיות" בבית שמש, לאחר קורסי הכשרה רלוונטיים. לפעילות זו מצטרף החוק לעידוד השקעות הון (הנדון בפרק הבא), אשר נועד לסבסד מפעלים שיצרו מקומות עבודה חדשים ביישובים חרדיים, במסגרת "מסלול תעסוקה".

ב. תוכניות הכשרה לאוכלוסייה הערבית

לעומת המאמצים שהושקעו בשנים האחרונות בעידוד השתלבות הציבור החרדי בשוק העבודה, טרם נוקטו צעדים דומים ביחס לאוכלוסיות בני המיעוטים. באוגוסט 2006 אושרו מספר תוכניות רב-שנתיות לעידוד התעשייה והתעסוקה במגזרים הדרוזי, הצירקסי והבדואי בצפון, ובהן הוקצו, לשנים 2006-2009, 8 מיליוני שקלים לצורך הכשרה מקצועית לכאלף תלמידים ו-12 מיליוני שקלים נוספים לעידוד יצירת מקומות תעסוקה חדשים. כמו כן התקיימה התוכנית "כיתה במפעל", המיועדת לצעירים בדואים בדרום, במטרה להכשיר כ-30 תלמידים כמפעילי מכונות ולקלוט אותם במפעל "כיתן". תוכנית זו משותפת לאגף להכשרה מקצועית במשרד התמ"ת, מכללת "אתגר" ומפעל "כיתן" בדימונה.

המלצות

1. ראוי להמשיך ולהרחיב בהצעת תוכניות הכשרה ייעודיות לאוכלוסיות שעשויות להפיק מהן תשואה גבוהה יחסית, ולשם כך יש לייעל את מערכת ההכשרה המקצועית.³⁶ עבור קבוצות אלה יש להתחיל את ההכשרה מוקדם ככל האפשר, ולהאריך את תקופת הזכאות לדמי אבטלה לכל משך הקורס. יש להרחיב את מערך ההכשרה המקצועית לאוכלוסיות הספציפיות שמעורבות בשוק העבודה פחותה אך הפוטנציאל להתרחבותה גבוה – בני מיעוטים וחרדים. בתוכניות אלה יש לכלול לימודי מכינה, המשלימים את ההשכלה התיכונית, וקורסי הכשרה מקצועיים. יש להתחשב במאפיינים החברתיים והתרבותיים ובצרכים המיוחדים של אוכלוסיות אלה.

רכיב ההכשרה המקצועית אמור להיות חלק חשוב בפעילות תוכנית מהל"ב, אולם בשנת פעילותה הראשונה רק 1,035 ממשותפי התוכנית (4 אחוזים בלבד מסך המשתתפים בהדרכות) קיבלו הכשרה מקצועית מטעם מפעיליהם של מרכזי התעסוקה.

תוכניות הכשרה לאוכלוסיות מיוחדות בישראל

כיוון ששיעורי ההשתתפות בכוח העבודה אצל גברים חרדים ונשים ערביות הם הנמוכים ביותר, יש חשיבות רבה להצעת תוכניות הכשרה מקצועית לאוכלוסיות מיוחדות אלה במטרה לצרף אותן למעגל העבודה. הואיל ונתוני הבסיס הם כה נמוכים, כל שינוי במידת המעורבות של אוכלוסיות אלה בשוק העבודה יהיה משמעותי ביחס למצב הנוכחי. אחד החסמים הבסיסיים להצטרפות למעגל העבודה בקרב אוכלוסיות אלה הוא העדר כישורים התואמים את דרישות שוק העבודה המודרני, ולפיכך הפוטנציאל הטמון בהכשרה המקצועית גדול.

א. תוכניות הכשרה לאוכלוסייה החרדית

מערכת החינוך החרדית מעמידה במרכז את לימודי הקודש, על חשבון לימוד המקצועות הריאליים – מתמטיקה, מחשבים ומדעים – ושפות. חוסר הידע במקצועות אלה חוסם בפני החרדים הן את המשך הלימודים והן את ההצטרפות לכוח העבודה. לפיכך הגברת מעורבותם בשוק העבודה דורשת תגבור בלימודים הבסיסיים והכשרה מקצועית בתחומים המבוקשים בשוק.

מאז 1996 הוקמו מספר מוסדות להכשרה מקצועית ואקדמית לאוכלוסייה החרדית, כדוגמת "המרכז החרדי להכשרה מקצועית", "טורו קולג'" ו"הקריה האקדמית" באור יהודה. זה כעשור פועלת ב"גוינט ישראל" בשיתוף עם משרד התמ"ת יחידה בשם "פרנסה בכבוד", שמטרתה לעודד את השתלבות הציבור החרדי בשוק העבודה. הפרויקט פועל בשני תחומים: הספקת לימודי מכינה והכשרה מקצועית מסובסדים לתלמידי ישיבות והקמת מרכזי הכוון תעסוקתי בארבעה ריכוזים חרדיים מובהקים. מחקר מעקב אחר המחזור הראשון של הפרויקט³⁵ מלמד ש-38 אחוזים מבוגרי הקורס שלא היו מועסקים לפני כן (אוכלוסיית היעד העיקרית) עבדו בשלב המעקב (לאו דווקא במקצוע הנלמד), ו-25 אחוזים נוספים חיפשו עבודה. עם זאת שיעור הנשירה היה גבוה יחסית – 36 אחוזים מהתלמידים שהחלו את הלימודים נשרו מהפרויקט.

³⁶ מהסקירה שהוצגה לעיל עולה כי הקבוצות העיקריות שאמורות ליהנות מההכשרה הן עולים ונשים מבוגרות.

³⁵ י. קינג וני גזית (2005) *פרנסה בכבוד (מחזור א') : תכנית הכשרה מקצועית לחרדים – מחקר הערכה*, אוגוסט, מאיר, גוינט.

החוק לעידוד השקעות הון - הניסיון המקומי והבין-לאומי והשינויים הרצויים

תוקף מסלול המענקים בחוק לעידוד השקעות הון יפוג בסוף שנת 2007, ולכן דרושה חשיבה מחודשת בנושא. יש לעמוד על מידת הצלחתו של החוק עד כה, ולמצוא את המיתווה הרצוי להמשך השימוש בכלים פיסקליים לשם עידוד יוזמות כלכליות בכלל ולשם הגדלת התעסוקה בפרט. כל זאת על פי מצב המשק, הניסיון הבין-לאומי והידע שנצבר.

העידוד במסגרת החוק לעידוד השקעות הון מתמקד בפירמות תעשייתיות ומועדפות פירמות מייצאות³⁸ והשקעות זרות. הסיוע מתמקד באזורי עדיפות לאומית, שהוגדרו בשתי רמות עדיפות על פי קריטריונים כלכליים, גיאוגרפיים או פוליטיים. בשנת 2003 התווסף לחוק מסלול תעסוקה – השתתפות ישירה בשיעור של כ-15 אחוזים בתשלומי השכר של פירמות בפריפריה שזכו במכרזי תעסוקה.

מטרות החוק

מטרות החוק הנוכחי מוגדרות כדלקמן: (1) פיתוח כושר הייצור של משק המדינה, ניצול יעיל של אוצרתי ויכולתה הכלכלית וניצול מלא של כושר ייצורם של מפעלים קיימים; (2) שיפור החשבון השוטף במאזן התשלומים של המדינה, הקטנת היבוא והגדלת היצוא; (3) פיתוח אזורי, קליטת עלייה, חלוקה מתוכננת של האוכלוסייה על פני שטח המדינה ויצירת מקומות עבודה חדשים. נבחן את השגתן של מטרות אלו.

(1) יעילות ופיתוח כושר הייצור: על פי התיאוריה הכלכלית, יעילות כלכלית מרבית תושג באמצעות הקצאת מקורות עצמאית של כוחות השוק, למעט מקרים של כשלי שוק כגון מונופולים טבעיים והשפעות חיצוניות. טיפול בכשלי שוק אלה אינו מנחה, ככלל, את מרכז ההשקעות³⁹ במתן מעמד של "מפעל מאושר".

כבר בשנות השמונים מצאו מחקרים בארץ כי החוק לעידוד השקעות הון פוגם ביעילות במשק, שכן הוא מעוות את הקצאת המקורות בו. א' ליטוין ולי' מרידור (1982)⁴⁰

³⁸ פירמות מייצאות מוגדרות ככאלה אם הן מייצאות לפחות רבע מתוצרתן.

³⁹ מרכז ההשקעות מופקד על יישום החוק ועל מתן אישורים למפעלים על זכאות למענק ו/או הטבת מס.

⁴⁰ "אומדן המתנה הגלומה בעידוד השקעות בישראל", סקר בנק ישראל 54, עמודים 3-24.

2. יש למקד את ההכשרה במקצועות הנדרשים בשוק העבודה.

3. ההכשרה תינתן על ידי גורמים במגזר הפרטי, במימון ממשלתי, ובסוף הקורס תוענק תעודה מוכרת.

4. חשוב שהחיבור לעולם העבודה יתחיל כבר במהלך הקורס, דרך ביקורים במקומות עבודה מתאימים, הכרת מעסיקים פוטנציאליים, התנסות מעשית והקניית הרגלי עבודה. יש לתכנן הכשרה מקצועית בשיתוף עם המעסיקים המקומיים, כך שלימודים עיוניים ישולבו עם התנסות מעשית במפעלים ובחברות במגזר העסקי, ויתחדק הקשר בין ההכשרה להשמה-בעבודה. כמו כן יש לתמרץ את המפעלים לקלוט את מסיימי הקורסים.

5. יש להתמקד בקבוצות מובטלים בעלות סיכויי הצלחה גבוהים. לנוכח חוסר ההצלחה היחסי של קורסי השלמת השכלה למבוגרים, יש להציע את הקורס אך ורק למעוניינים להשתתף בו מרצונם החופשי, ללא כפייה. כך יובטח כי מי שישתתף בהכשרה יעשה זאת מרצון, ולכן סיכוייו להצלחה יהיו גבוהים יותר.

6. יש לתכנן קורסי הכשרה במקצועות שבהם מרוכזים עובדים זרים. בשנים האחרונות התקיימו קורסי הכשרה במקצועות הבנייה, ואכן ניכרה תחלופה בין עובדים זרים לישראלים. באופן דומה יש להציע קורסים בחקלאות.

7. יש לשים דגש בתוכניות קצרות ובינוניות, שמצד אחד מספיקות כדי ללמוד את המקצוע הנבחר ומהצד האחר מצמצמות את "אפקט ההינעלות" (locking-in-effect). יש להימנע מתוכניות ארוכות מדי, הן בגלל האפקט האמור והן בגלל עלותן הגבוהה.

8. רצוי לאפשר השתתפות בקורס גם למועסקים מעוטי השכלה, לא רק למובטלים.

9. יש לעודד מעסיקים במגזר העסקי להציע לעובדיהם הכשרה מקצועית באמצעות סבסוד הוצאות ההכשרה. עם זאת יש לתכנן היטב את שיטות העידוד במטרה למנוע בזבז, הנובע מסבסוד השקעה שהייתה מתבצעת גם בלעדיו. צורת סבסוד שמורידה את העלות השולית של ההכשרה עדיפה על מתן מענק בגודל קבוע³⁷. הורדת העלות השולית של ההכשרה עשויה להשפיע על החלטות המעסיקים בדבר היקף ההשקעה בהון אנושי.

³⁷ לדוגמה: באוסטרליה חברה יכולה להוריד 120 אחוזים של עלות ההכשרה ממחזור הכספים לחישוב ההכנסה לצורך מס, משמע שהעלות שולית של ההכשרה יורדת ב-20 אחוזים.

פוס ורגב (1992)⁴⁵, שמראה כי החוק יוצר שימוש יתר בהון על פני עבודה מרמזים כי הביקוש לעובדים אינו גדל במידה הרצויה בעקבות סבסוד ההון. ממחקר של לביא⁴⁶ (1994) עולה כי שרידותם של המפעלים שקיבלו מענק נמוכה מזו של מפעלים שקמו במימון פרטי מלא, ולכן ההשקעות המסובסדות מצליחות לספק תעסוקה זמנית, לא יציבה. בדוחות של מבקר המדינה בעבר עלו פגמים בביצוע החוק, ובפרט אי עמידה של מפעלים ביעדי התעסוקה שהציגו. גם אם יש להשקעות המבוצעות בעידוד החוק השפעה חיובית כלשהי על התעסוקה, ייתכן שהשקעות אלה היו מבוצעות ממילא, או שהן דחקו השקעות אחרות.

הניסיון הבין-לאומי⁴⁷

במדינות האיחוד האירופי מתנהל מאז שנת 1997 תהליך של צמצום ההוצאה לעידוד ותמיכה בפירמות, ובשנת 2005 הוסדר הנושא באופן פורמלי ומחייב: נוסחה החלטה הכוללת חוקים המגבילים את התמיכה הממשלתית בפירמות, וזאת כדי להגביר את התחרות באיחוד האירופי ולצמצם את העיוותים שיוצרת הפליה בין פירמות. יישום הרפורמה החל בשנת 2005, והתהליך יושלם בשנת 2009.

בהחלטה יש הסכמה מסויגת לתמיכה באזורי פיתוח; כל מדינה מחויבת לקבל אישור למפת אזורי פיתוח. אזורים אלה צריכים להיות חלשים במיוחד, הן יחסית לשאר המדינה והן יחסית לממוצע בשאר מדינות האיחוד האירופי. נוסף על כך ההחלטה מגדירה מספר מטרות שמותר ואף רצוי לעודד. לשם בחינת מטרות אלו הוקמה ועדת פיקוח, שבסמכותה לאשר עידוד או לדחותו. אלו הן מטרות שהניסיון להשיגן אינו פוגע בתחרות וביעילות (ואף מגביר אותן) ויוצר תעסוקה יציבה לאורך זמן – מחקר ופיתוח, חדשנות והשקעות מסוכנות בפירמות קטנות.

איורים ב'-3 וב'-4 מציגים השוואה של ישראל למדינות האיחוד האירופי. אמנם, בדומה לאיחוד האירופי יש

מצאו כי הסובסידיה להון יצרה מלאי הון עודף במפעלים המאושרים, וכי תופעה זו גרמה נזק ישיר של כחצי אחוז מהתמ"ג בכל אחת משנות מחקרם (1974-1979). א' ברגמן (1986)⁴¹ הציג ממצאים דומים לגבי השנים 1972-1984. הוא מצא כי התמיכה בהשקעות הפחיתה את ניצולת ההון והעלתה את יחס ההון לשעת עבודה בשנים אלה. על פי מחקרו, ניצולת נמוכה זו של ההון מסבירה חלק מהמתינות של גידול הפרייון הכולל באותן שנים. ד' שפר וא' פרנקל (1989)⁴² ערכו סקר במפעלי תעשייה באזורי פיתוח אשר נתמכו מתוקף החוק, ומצאו כי רוב עובדיהם מועסקים במפעלים השייכים לענפי תעשייה שאינם צומחים, וכי 80 אחוזים מהמועסקים בתעשייה באזור המדגם הם עובדים לא-מקצועיים המועסקים בשכר נמוך.

(2) שיפור החשבון השוטף במאזן התשלומים: מצבו של מאזן התשלומים אמור לשקף את התצרוכת ארוכת הטווח (המוחלקת), של המשק. גירעון או עודף בחשבון השוטף יבטאו אפוא את הצריכה וההשקעה האופטימליות בהתאם להכנסה הפרמננטית של המשק; על כן יש להימנע מהתערבות שמנסה לווסת את מאזן התשלומים בניגוד לכוחות השוק. זאת ועוד, המשק מתאפיין מאז שנת 2003 בעודף גדל בחשבון השוטף, ומשנת 2004 גם חשבון הסחורות והשירותים נמצא בעודף. החשבון השוטף הסתכם בשנת 2006 בעודף של 8 מיליארדי דולרים, שהם 5.7 אחוזי תוצר, עודף גבוה וחרגי הן בפרספקטיבה היסטורית והן בפרספקטיבה בין-לאומית. לפיכך נראה כי אין סיבה שהיצוא יהווה קריטריון לקבלת הטבה.

(3) פיתוח אזורי: בדוח בנק ישראל לשנת 2006⁴³ מוצגות התוצאות של מבחן אמפירי שבדק אם החוק מסייע לשיפור מצב התעסוקה באזורי הפיתוח. אמידת משוואות שונות, במספר שיטות, הראתה כי קשה להצביע על שיפור באזורים שבהם שיעורי האבטלה גבוהים. התוצאות מלמדות בעיקר על מידתה המועטת של הצלחת מסלול המענקים, שחלקו בהוצאה על החוק עלה על זה של הטבות המס לאורך מרבית תקופת הבדיקה (1987-2003).

ממצאים אלה אינם מפתיעים. ממחקר של מואב ורינגוורץ⁴⁴ (2006) עולים ממצאים דומים. ממצאי מחקר של ברגמן,

⁴⁵ *The Production and Cost Structure of the Israeli Industry: Evidence from Individual Firm Data*, Bank of Israel, Research Department Discussion Paper Series 92.06.

⁴⁶ *The Effect of Investment Subsidies on the Survival of Firms in Israel*, The Maurice Falk Institute for Economic Research in Israel, Discussion Paper 94.04.

⁴⁷ מקור המידע והנתונים: אתר האינטרנט של האיחוד האירופי, תחום התחרות, בכתובת - http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/overview/what_is_state_aid.html נתוני ישראל: ספרי התקציב של משרד האוצר ודוחות של מינהל הכנסות במדינה.

⁴¹ התעשייה ומדיניות התיעוש בישראל, בנק ישראל, מחלקת המחקר.

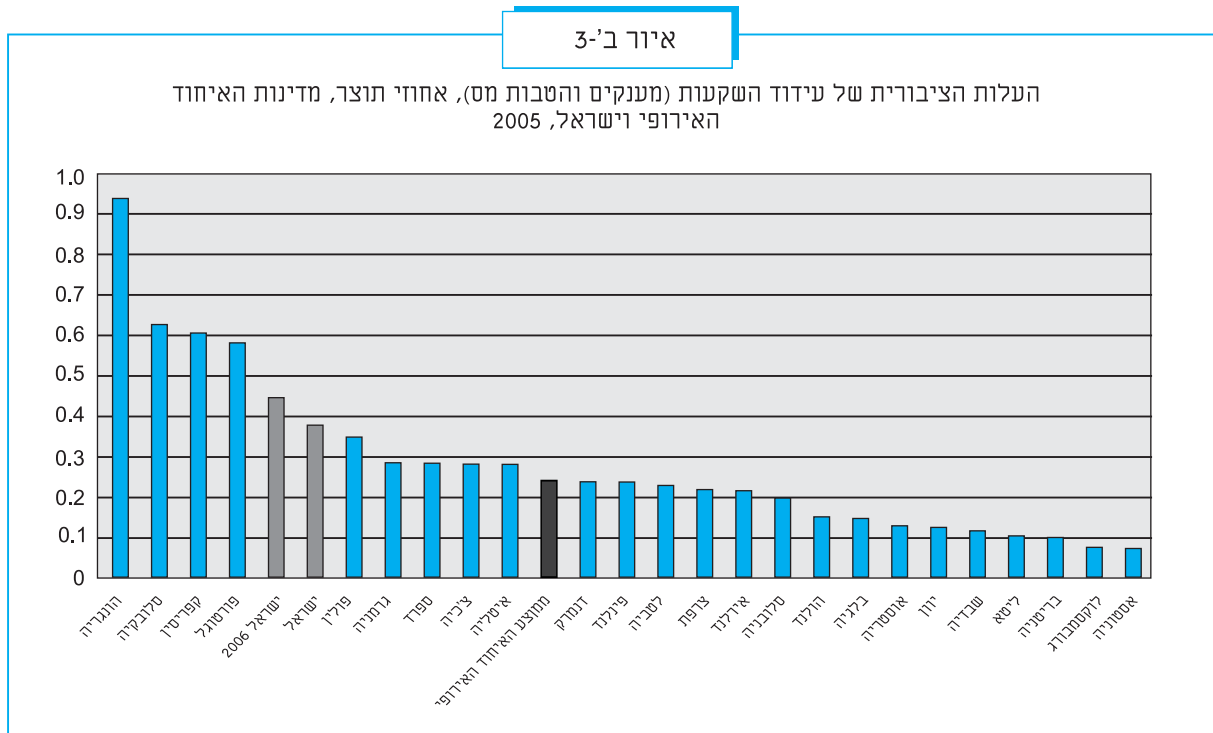
⁴² יצירת מקומות תעסוקה בערי הפיתוח, המרכז לחקר העיר והאזור בטכניון, מכון טכנולוגי לישראל, חיפה.

⁴³ עמ' 64-67.

⁴⁴ חוק עידוד השקעות הון בישראל: התעסוקה באזורי הפיתוח בשנים 1984-2004, מרכז שלם.

עידוד השקעות (מענקים והטבות מס) בארץ בשנת 2005 הייתה גבוהה מן הממוצע באיחוד האירופי באותה שנה.

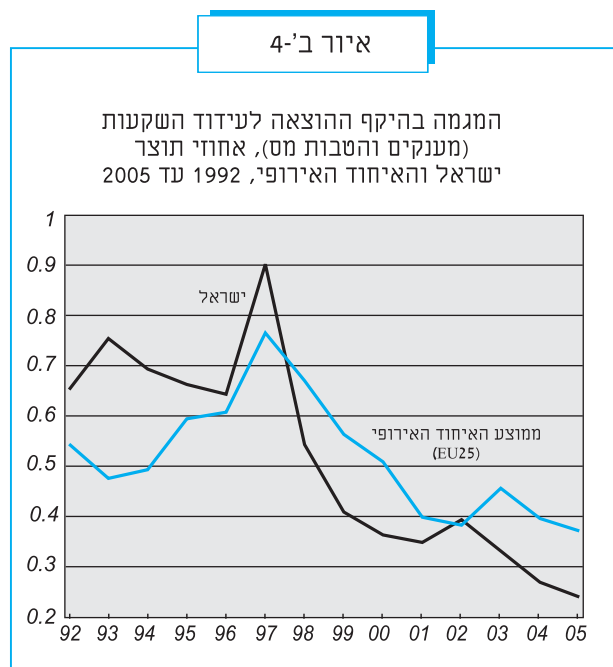
בישראל מגמה של הפחתת העלות הציבורית לעידוד השקעות, אך מההשוואה עולה כי העלות הציבורית של

המיתווה הרצוי לעידוד ההשקעות והתעסוקה

הממצאים שהוצגו עד כה מלמדים כי יש להגדיר מחדש את המטרות של עידוד ההשקעות והתעסוקה, מטרות שהניסיון להשיגן עולה בקנה אחד עם ממצאים כלכליים שנתקבלו בארץ ובעולם. כמו כן יש לאמץ שיטות וקריטריונים חדשים, שיסייעו בהשגת המטרות האלה תוך צמצום הפגיעה בתחרות. ההשוואה הבין-לאומית שהוצגה מרמזת על הצורך בהתאמת עלויות החוק למקובל בעולם.

יש לקבוע כי התמיכה תינתן למטרת **הגברת התעסוקה ושיפור רמת החיים באזורים המתאפיינים במצב כלכלי-חברתי נמוך**. רצוי כי הליך הבחירה ינוהל בשיטת מכרז, תוך העדפת יוזמות הכוללות ידע ייחודי וחדשנות טכנולוגית - כאלה הדורשות העסקת עובדים מיומנים, וכן יוזמות המכילות רכיב של הכשרה מקצועית רחבה לעובדים. העדפה כזאת עשויה להגדיל את השרידות של הפירמות שיזכו לתמיכה ולסייע ביצירת תעסוקה יציבה. גם מחקרים בעולם מצאו כי הוספת רכיב של הכשרה מקצועית לסבסוד השכר של עובדים חדשים מגדילה את

חלק מהטבות המס באמצעות פטורים או הנחות על תשלומי הביטוח הלאומי של המעסיק והעובד⁴⁹. הטבות כאלה יתנו ליעדי התעסוקה תוקף ויסייעו בשמירת התמהיל הכולל עידוד הון פיסי ועידוד עבודה גם יחד.

מההשוואה הבין-לאומית שהוצגה עולה כי העלות הממוצעת לעידוד השקעות במדינות האיחוד האירופי הייתה בשנת 2005 כ-0.24 אחוז תוצר, ואילו בישראל היא הגיעה לכ-0.36 אחוז תוצר. רצוי לאמץ תוואי שיפחית בהדרגה את העלות התקציבית של החוק לרמה המקובלת במדינות אירופה, בפרט לנוכח מועמדותה של ישראל לחברות בארגון המדינות המפותחות.

בהתאם למגמה העולמית של מעבר ממענקים להטבות מס, מומלץ כי מרבית ההטבות יינתנו דרך מערכת המס; הטבות כאלה תלויות בפעילות רווחית של הפירמה, ולכן מסייעות בעידוד יוזמות איכותיות. עם זאת, מדיניות שלא מגבילה את הסכום הכולל של הטבות המס חסרה ממד של תכנון, והיא עלולה שלא להתיישב עם עמידה ביעדי הגירעון. לפיכך יש להחזיר את המגבלה על הסכום הכולל של הטבות המס, שהוסרה בשנת 2005.

סיכויי ההצלחה של סבסוד כזה⁴⁸ העדפות כאלה מקובלות במדינות המפותחות - הן מעודדת יוזמות בעלות השפעות חיצוניות חיוביות ומסייעות בצמצום כשלי שוק. לעומת זאת נראה כי אין הצדקה בהעדפה של פירמות תעשייתיות או יצרניות וגם לא בהעדפת משקיעים זרים.

יש לשנות את מפת אזורי העדיפות כך שהסיוע יתמקד באזורים בפריפריה המתאפיינים בקשיי תעסוקה מיוחדים. לפיכך מומלץ כי אזורי הזכאות העיקריים יקיימו שני תנאים: האחד - השתייכות לאחד מחמשת האשכולות הכלכליים-חברתיים הנמוכים של יישובים או של מועצות אזוריות, על פי המדד הכלכלי-חברתי שמפרסמת מעת לעת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה; השני - מרחק גיאוגרפי מינימלי מתל אביב ומחיפה. ההנחה העומדת בבסיס התנאי הגיאוגרפי היא, שהאוכלוסייה באזורים אשר מצבם הכלכלי-חברתי קשה, אך הם קרובים למרכז הארץ או למטרופולין, יכולה להתגבר על העדר מקורות תעסוקה באמצעות נסיעה למקומות עבודה סמוכים. לאוכלוסייה זו נדרש טיפול שונה, בעיקר במסגרת מערכת החינוך. עידוד יוזמות באזורים אלה עלול לדחוק יוזמות אחרות באותם אזורים או באזורים סמוכים, ולא כן בפריפריה הרחוקה, שהיוזמות בה מועטות.

יש לתמוך ביוזמות באזורים המרוחקים באמצעות מענק הון על בסיס העסקת עובדים והון על בסיס השקעה בהון פיסי. כדי לצמצם ככל הניתן את העיוות הנובע מסבסוד גורמי ייצור חשוב לתקצב את מסלול המענקים כך ששליש ממנו יהיה מיועד לסבסוד הון פיסי ושני שלישים לסבסוד עבודה; זאת בהתאם להתחלקות ההכנסות במגזר העסקי. מענקים על בסיס תעסוקה יינתנו כדי לעודד יוזמות המתבססות על עובדים מיומנים בשכר גבוה, ולכן על המענק להיות מדורג, כך שהוא יעלה עם השכר. עבור השקעה בהון פיסי - מכוונת, ציוד ומבנים חדשים - יינתן מענק בשיעור של 20 אחוזים מסך ההשקעה (השיעור המקובל כיום).

יוזמות באזורי הזכאות תהיינה מועמדות לתמיכה גם באמצעות הטבות מס, וניתן לשקול הטבות מס גם באזורים נוספים המצויים בחלק התחתון של המדרג הכלכלי-חברתי. הטבות המס יינתנו בתנאי שהיוזמה תעמוד ביעדי ההשקעה והתעסוקה שיוגדרו בעת הצעתה. כדאי להעניק

⁴⁹ דמי הביטוח הלאומי כוללים תשלום של 4.14 אחוזים של המעסיק ו-0.40 אחוז של העובד עבור חלק השכר שעד 60 אחוזים מהשכר הממוצע. על חלק השכר שמעל 60 אחוזים מהשכר הממוצע משלם המעסיק 5.68 אחוזים, והעובד משלם 7 אחוזים.

⁴⁸ J.C. Van Ours (2000). *Subsidized jobs for unemployed workers in Slovakia*, Working Paper No. 311, May 2000.

J.C. Van Ours and M. Vodopivec (2004). *How Changes in Benefits Entitlement Affect Job-Finding: Lessons from the Slovenian Experiment*, IZA DP No. 1181.

לוח אירועים
ינואר עד יוני 2007

החודש	היום	האירוע	פירוט
ינואר	17	שרי האוצר והתמ"ת חתמו היום על הקלות משמעותיות למשתתפי תוכנית מהל"ב.	התקנות, שמוגשות היום לאישור הכנסת, כוללות הקלות משמעותיות בנושא היקף ההשתתפות בתוכנית.
	22	לראשונה תנפיק הממשלה אג"ח קצרות לתקופות של חודשיים עד ארבעה חודשים.	ב-2007 תחל יחידת ניהול החוב הממשלתי באגף החשב הכללי באוצר להנפיק אג"ח קצרות לתקופה של 3 חודשים; זאת במסגרת רפורמה של החשב הכללי בניהול בחוב הממשלתי, שמטרתה לייעל את ניהול תזרים המזומנים של הממשלה.
	30	בנק ישראל גיבש הצעה להסדרת מחירי השירותים הבנקאיים.	זאת בהתאם להחלטתו לבחון שנית את הנושא, בעקבות הדיון הציבורי והצעות חוק פרטיות שהוגשו לפני כחודשיים. ההצעה, שכוללת טיוטת הצעת החוק, הועברה למשרד האוצר כדי לקדם את החקיקה.
פברואר	14	ועדת הכספים אישרה את בקשת שר האוצר, אברהם הירשזון, לצרף עוד 23 יישובים בצפון, יהודיים וערביים, לאלה הזכאים לפיצוי בגין נזק עקיף שנגרם להם כתוצאה ממלחמת לבנון השנייה.	רשימת 23 היישובים הללו, שנוספו לזכאות בשל נזק עקיף, מצטרפת לרשימה של 200 יישובים שההסדר לפיצוי חל עליהם דרך קבע זה 15 שנה.
	19	רשות החברות הממשלתיות השלימה את הפרטת בז"ן.	סך התמורה מהפרטת בז"ן - 6.43 מיליארדי ש"ח, ההפרטה הגדולה בתולדות המדינה.
	27	מיסוד שוק התלבור.	לשם הסדרת שוק התלבור ייסד בנק ישראל את "ועדת ריבית התלבור", בשיתוף הבורסה לניירות הערך ונציג הבנקים. זאת לנוכח הערכות נפוצות של פעילים כי ריבית התלבור המצוטטת היום אינה אינדיקציה אמינה לריבית בעסקאות הנקשרות בפועל בין הבנקים.
	28	בנק ישראל ישתמש במק"ם ככלי מוניטרי פעיל.	לאחר יותר מעשור של הרחבה הדרגתית בהיקפי המק"ם לספיגת עודפי נזילות במשק יתחיל בנק ישראל להשתמש בו ככלי מוניטרי רשמי, כדי להשפיע על היקף הנזילות במשק בהתאם לנסיבות.
	28	הצעת חוק משק החשמל אושרה בכנסת.	משמעות החוק היא כי ברשות החשמל תוקם ועדה מיוחדת, שמטרתה לפטור או להקל בפירעון חובות שנוצרו מצריכת חשמל של צרכנים שבגלל מצבם הכלכלי לא עמדו בתשלומים.
מארס	12	ועדת חוקה חוק ומשפט של הכנסת אישרה את תקנות חובת המכרזים (חובת שיתוף פעולה תעשייתי).	חובת שיתוף הפעולה התעשייתי תחול על רכש ממשלתי ורכש של חברות ממשלתיות בסכומים העולים על 5 מיליוני דולרים, במקום סף של 0.5 מיליון, הקבוע בתקנות היום. הסף החדש נקבע בהתאם למקובל בעולם, כדי לייעל את מנגנון רכש הגומלין.

21	הושג הסכם לפתרון בעיית הלנת השכר ברשויות המקומיות.	מנכ"ל משרד ראש הממשלה רענן דינור, מנכ"ל משרד האוצר ירום אריאב ומנכ"ל משרד הפנים רם בלינקוב סיכמו עם יושב ראש ההסתדרות את המיתווה לפתרון הבעיה. המיתווה שעליו סוכם, בחסות נשיא בית הדין לעבודה השופט סטיב אדלר והשופטת נילי ארד, דומה להצעת הממשלה שהועברה ליושב ראש ההסתדרות על ידי שרי האוצר והפנים ומנכ"ל משרד ראש הממשלה. הסיכום הושג, בין היתר, על בסיס אסמכתאות, שלפיהן הועברו כספים ו/או ניתנו היתרי אשראי ל-19 רשויות מקומיות, ואסמכתאות נוספות יועברו להסתדרות בעתיד הקרוב.
26	ריבית בנק ישראל לחודש אפריל 2007 תישאר ללא שינוי ברמה של 4%.	
01	הוועדה לבחינת הצעדים הדרושים להגברת מעורבות הגופים המוסדיים בשוק ההון בישראל הגישה לממונה על שוק ההון דוח ביניים.	אפריל
19	אושרה בקשת האוצר לקיצוץ בהוצאות הממשלה.	
22	ריבית בנק ישראל לחודש מאי תרד ב-0.25 נקודת האחוז, לרמה של 3.75%.	
	שר האוצר הירשנזון השעה את עצמו מתפקידו.	שר האוצר אברהם הירשנזון הודיע לראש הממשלה אהוד אולמרט כי הוא משעה את עצמו מתפקיד שר האוצר לתקופה של 3 חודשים, בשל החקירה שמתנהלת סביבו.
23	ראש הממשלה אהוד אולמרט החל לכהן בתפקיד ממלא מקום שר האוצר.	ראש הממשלה יכהן בתפקיד זה עד אשר יימצא מועמד מתאים לתפקיד.
16	הממונה על השכר באוצר, מנכ"ל משרד החינוך ויו"ר הסתדרות המורים חתמו על מיתווה עקרונית לרפורמה ושינוי מבני מקיפים במערכת החינוך.	הרפורמה במערכת החינוך תחל כבר בשנת הלימודים הקרובה תשס"ח ותיושם בהדרגה לאורך 6 שנים, בפריסה ארצית, שתקבע בהתאם להתקדמות התהליך. עלות הרפורמה נאמדת בכ-5 מיליארדי ש"ח. עיקרי הרפורמה הם תוספת שעות לימוד ומפגשים אישיים בין התלמיד למורה, שינוי מבנה יום העבודה של המורים ושיפור בשכרם ובתנאי עבודתם.

20	הממשלה אישרה תהליך הצטרפות של ישראל ל-OECD.	
27	ראש הממשלה אהוד אולמרט חתם על צו המאפשר מתן פיצויים עקיפים בשדרות וביישובי עוטף עזה.	הצו, הטעון אישור של ועדת הכספים של הכנסת, יאפשר לבעלי העסקים פיצויים בגין נזק עקיף שנגרם להם כתוצאה מפעולות איבה. ההכרזה היא רטרואקטיבית, ועם אישורה תתאפשר קבלת פיצויים מתאריך 16 במאי 2007, מועד תחילתה של ההסלמה. הגדרת היישובים תישאר בעינה עד סוף אוגוסט 2007. כל זאת בהתאם לנסיבות בשטח.
27	מיתווה לעבודה משותפת של הפיקוח על הבנקים והתאגידים הבנקאיים ליישום המלצות "באזל 2".	המפקח על הבנקים, רוני חזקיהו, הודיע לתאגידים הבנקאיים כי במסגרת קידום האימוץ של החלטות ועדת "באזל 2" יפעל הפיקוח על הבנקים בשני מישורים - שדרוג מערך ניהול הסיכונים, הבקורות והממשל התאגידי בתאגידים הבנקאיים והתאמת אופן הפיקוח על הבנקים למתכונת פיקוח מוכוון-סיכון. כמו כן נקבע, כי המועד ליישום המלצות באזל 2 בישראל יהיה סוף שנת 2009.
28	ריבית בנק ישראל לחודש יוני תרד"ב- 0.25 נקודת אחוז, לרמה של 3.5%.	
28	הקצאת 8.2 מיליארדי ש"ח לפרויקט הרכבת הקלה בתל אביב אושרה ברוב קולות בוועדת הכספים.	
5	הפרטת "פי גלילות".	יוני
	המכרז בוצע, לראשונה, בצורה דינמית ומקוונת באמצעות רשת האינטרנט. המחיר שהתקבל בתום ההליך גדול פי שניים מהערכות השווי הבלתי תלויות שהוצגו לפני חברי הוועדה המשותפת - פרופ' ארניה ושות' ומשרד דוכס תכנון וייעוץ כלכלי בע"מ. במכרז זכתה "דלק" חברת הדלק הישראלית בע"מ ברכישת שלושת המסופים כמקשה אחת, תמורת 800 מיליון ש"ח. לסכום האמור יתווסף מע"מ כדין.	
10	ביטול מסי קנייה על כ-100 מוצרי צריכה.	ראש הממשלה וממלא מקום שר האוצר, אהוד אולמרט, חתם הערב על צו לביטול מס הקנייה על רוב מוצרי הצריכה שהיו חייבים במס זה עד היום (מוצרי קוסמטיקה, מוצרי חשמל, "לבנים", מזגנים, טלפונים וסוללות). היקף הפחתת המס הוא כ-400 מיליון ש"ח לשנה.

17	הליך הפרטת "הבנק לפיתוח התעשייה" יוצא לדרך.	על פי המיתווה המוצע, ירכוש הרוכש את כל מניות השליטה וכן את כל הון המניות של הבנק. המדינה תמכור לרוכש את החזקותיה בבנק, ואילו החזקות הציבור בבנק יימכרו לרוכש במסגרת הסדר שיושג בין הבנק לבעלי מניותיו, בכפיפות לאישור בית המשפט. בסיום התהליך יחזיק הרוכש בכל מניות הבנק. עם מכירתו יחדל הבנק להיות חברה ציבורית, ורישיונו הבנקאי יבוטל.
25	ריבית בנק ישראל לחודש יוני תישאר ללא שינוי, ברמה של 3.5%.	
26	הכנסת אישרה את חוק הפיקוח על עמלות הבנקים.	חוק הפיקוח, שהתקבל בכנסת בקריאה שלישית, יאפשר לבנק ישראל לקבוע רשימת שירותים שבעדם הבנקים יכולים לגבות עמלות ולהתערב בגובה העמלות.
26	ועדת הכספים של הכנסת החליטה כי מס הכנסה שלילי יוחל על עצמאיים.	על פי החלטה זו עצמאיים שאינם מגיעים לסף המס בשל הכנסתם הנמוכה יקבלו השלמת הכנסה באמצעות מס הכנסה שלילי, כפי שהוחלט לגבי השכירים.
27	הסכם בין הממשלה, המעסיקים וההסתדרות לשיפור אכיפת חוקי העבודה.	שיפור האכיפה ישפיע על תנאי ההעסקה של כלל העובדים במשק, אך בעיקר על עובדי הקבלן, שבגלל מעמדם חשופים יותר לפגיעות בזכויותיהם. שלושת סעיפיו המרכזיים של ההסכם קובעים כי יוטלו קנסות על מעסיקים שמפרים את "צווי ההרחבה" במשק. על מזמיני שירותי ניקיון, שמירה והסעדה תוטל, בתנאים מסוימים, אחריות להפרת זכויות העובדים. ייקבעו מחירי מינימום מחייבים לזכייה במכרזים, שיאפשרו לחברות כוח האדם לשלם לעובדים שכר כדין.